

KOMBATANT

BIULETYN URZĘDU DO SPRAW KOMBATANTÓW I OSÓB REPRESJONOWANYCH

7 (174)

Lipiec 2005

ISSN 0867-8952

UMARLI, ABYŚMY WOLNI ŻYLI...
Uroczyste otwarcie i poświęcenie
Cmentarza Orłąt Lwowskich

Fot. Ewa Dumin

Goście naszego Urzędu

W Meksyku nie przestał być Polakiem...

12 maja br. w Urzędzie do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych gościł wraz z małżonką **Jerzy Skoryna** – delegat na Meksyk Głównego Koła byłych Żołnierzy Armii Krajowej Federacji Stowarzyszenia Polskich Kombatantów.

Podczas spotkania minister Jan Turski wręczył Jerzemu Skorynie dyplom w podziękowaniu za długoletnią działalność w polskim ruchu kombatanckim

W czasie wojny działał on w konspiracji, Armii Krajowej, Narodowych Siłach Zbrojnych, walczył w Powstaniu Warszawskim. Był więźniem obozów w Ożarowie, Lamsdorf, Sandbostel i w Lubece. Żołnierz 2 Korpusu Polskiego. Po wojnie zamieszkał w Meksyku, lecz – jak mówi – nie przestał być Polakiem. W czasie stanu wojennego organizował pomoc dla „Solidarności”, w latach 80. wydawał w Meksyku dwutygodnik „Arka Informacyjna”, gdzie publikował materiały z drugiego obiegu. Stara się przybliżyć Polskę Meksykanom, przypomina wielkie postaci naszej kultury, wygłasza odczyty...

Gościa z Meksyku przyjął minister **Jan Turski**. W spotkaniu uczestniczył dyrektor Departamentu Stowarzyszeń i Spraw Socjalnych **Krzysztof Skolimowski**. E. D.

Posiedzenie Rady do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych

Rada nie przyjęła propozycji Związku Powstańców Warszawskich zwołania „okrągłego stołu” kombatantów, którego celem byłoby wypracowanie płaszczyzny porozumienia środowisk kombatanckich.

Na wniosek przewodniczącego dr. **Jerzego Woźniaka**, spotkanie Rady 14 kwietnia br. rozpoczęło się minutą ciszy, którą zebrani uczcili pamięć zmarłego Papieża Jana Pawła II.

Odnosząc się do wcześniej przedstawionego Radzie sprawozdania z działalności Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych w 2004 roku, minister **Jan Turski** przypomniał o realizowanej przez Urząd zasadzie równego traktowania wszystkich organizacji kombatanckich. Mówił także o szczególnym zainteresowaniu sytuacją społeczną kombatantów – m.in. dzięki uzyskanej w Sejmie korekcie budżetu podwojone zostały kwoty przeznaczone na indywidualną pomoc dla kombatantów.

Urząd przyczynił się jednocześnie do aktywizacji władz lokalnych w tym zakresie. Minister przypomniał także o – jak się wyraził – batalii stoczonyj w Parlamencie związanej z wprowadzeniem do ustawy o Narodowym Funduszu Zdrowia korzystnych zapisów na rzecz środowisk kombatanckich.

W dyskusji na ten temat głos zabrał m.in. prezes Stowarzyszenia Polskich Kombatantów w Kraju **Władysław Matkowski**, który wysoko ocenił sprawozdanie zarówno pod względem formalnym, jak i merytorycznym oraz zwrócił uwagę na to, iż w 2004 roku Urząd był organizatorem wielu uroczystości. Stwierdził: *organizację obchodów 60. rocznicy bitwy*

Ciąg dalszy na str. 5

Kalisz

Honory dla weteranów wszystkich frontów

W piątek 13 maja br. minister Jan Turski wziął udział w – zorganizowanej w auli Collegium Novum kaliskiej Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej – uroczystej akademii z okazji 60. rocznicy zakończenia II wojny światowej w Europie. Gospodarzem uroczystości był senator Andrzej Spychalski.

Uroczystość zgromadziła kilkaset osób, głównie przedstawiciele organizacji kombatanckich działających w Kaliszu i regionie kaliskim m.in.: członków Związku Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych, Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, Sybiraków i przedstawicieli Rodzin Katyńskich. Akademia miała wyjątkową oprawę: gości witały kapele ludowe, wewnątrz koncertowała orkiestra dęta, wystąpiły dwa chóry i tancerze. Uczniowie zaprezentowali okolicznościowy program artystyczny. O swoich wojennych przeżyciach opowiadali zaproszeni kombatanci – weterani wszystkich frontów: **Leopold Barzęc** – Syn Pułku 1 Armii WP, celowniczy rusznicy przeciwpancernej; **Zenon Adamczewski** i **Feliks Pałys** – żołnierze Armii Krajowej; **Stanisław Jeziorny** z Dywizji Pancerniej gen. St. Maczka; **Władysław Kościelniak** – z 25 Dywizji Piechoty Ziemi Kaliskiej; **Czesław Boroń** – żołnierz kampanii wrześniowej, więzień Auschwitz i Dachau; **Wacław Jankowski** – żołnierz 1 Dywizji WP im. T. Kościuszki, uczestnik bitwy pod Lenino, zdobywca Berlina.

Odbyła się także ceremonia wręczenia odznaczeń i medali. Srebrny Krzyż Zasługi minister **Jan Turski** wręczył por. **Janowi Witczakowi** z Cekowa. Ponadto z rąk kierownika Urzędu – 37 Krzyży Zesłańców Sybiru oraz 30 Medali „Pro Memoria” otrzymali kombatanci i osoby represjonowane z regionu kaliskiego. E. D.

Wizyty kierownika Urzędu

Toruń, Włocławek

Pamięć i wdzięczność

9 maja 2005 r. gościł w Toruniu i Włocławku minister Jan Turski – kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych. Celem wizyty było uhonorowanie kombatantów Medalami „Pro Memoria” ustanowionymi w 60. rocznicę zakończenia II wojny światowej.

We Włocławku minister **Jan Turski** wręczył 15 medali kombatantom szczególnie zasłużonym w utrwalaniu pamięci o ludziach i ich czynach w walce o niepodległość Polski podczas II wojny światowej i po jej zakończeniu.

Z kolei wicewojewoda kujawsko-pomorski **Arkadiusz Horonziak** wręczył listy gratulacyjne 150 członkom Związku Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych z terenu byłego

Uczestnicy spotkania we Włocławku

województwa włocławskiego, a prezydent Włocławka **Władysław Skrzypek** wyróżnił dyplomami 17 kombatantów.

Gośćmi tej uroczystości byli również przedstawiciel Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego – **Alicja Aleksandrak** i wiceprzewodniczący Rady Miasta Włocławka – **Łukasz Zbonikowski**, którzy na ręce prezesa ZO Związku Kombatantów RP i BWP złożyli listy gratulacyjne.

W imieniu osób uhonorowanych Medalem „Pro Memoria” podziękował płk w stanie spoczynku **Jan Czyżewicz**.

Na koniec prezes Zarządu Okręgowego Związku Kombatantów RP i BWP **Zygmunt Bartczak** podziękował ministrowi, wojewodzie, marszałkowi, prezydentowi, Radzie Miasta za wyróżnienia, za pamięć o żołnierskich czynach, za słowa uznania, szacunku i wdzięczności za wierną służbę Polsce skierowane pod adresem kombatantów tak licznie przybyłych na tę piękną uroczystość.

W Toruniu minister Jan Turski odwiedził 96-letnią profesor **Elżbietę Zawacką** – Honorowego Obywatela Miasta Torunia, której uroczystie wręczył Medal „Pro Memoria” w asyście wicewojewody **Arkadiusza Horonziaka**, prezydenta Torunia **Michała Zaleskiego** i przewodniczącego Rady Miasta Torunia **Józefa Jaworskiego**.

Następnie w Dworze Artusa odbyło się spotkanie ministra Jana Turskiego z kombatantami – przedstawicielami wszystkich organizacji kombatanckich w Toruniu. Udział w spotkaniu wzięli również: wicewojewoda Arkadiusz Horonziak, prezydent miasta Michał Zaleski, radni Torunia, członkowie Rady Prezydenckiej, członkowie Miejskiego Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa.

Minister Jan Turski mówił o sprawach nurtujących środowiska kombatanckie, a także o pracy Urzędu na rzecz kombatantów. Następnie odbyła się dyskusja. Minister Jan Turski udzielił wyczerpujących odpowiedzi na wszystkie pytania.

Halina BOGDAŃSKA

PROF. ELŻBIETA ZAWACKA

Urodziła się 19 marca 1909 r. w Toruniu. Uczestniczyła w kampanii wrześniowej, a następnie działała w konspiracji (Służba Zwycięstwu Polski – Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa). Do końca 1940 r. kierowała łącznością Okręgu Śląskiego ZWZ. Znana w konspiracji pod pseudonimem „Zo” stała się prawdziwą legendą kurierów w okupowanej Europie. Wielokrotnie nielegalnie przekraczała granice, przynosząc wiadomości i meldunki. Na własną prośbę powróciła na spadochronie do okupowanego kraju 10 września 1943 r. Pracowała w szefostwie Wojskowej Służby Kobiet KG AK. Po upadku Powstania Warszawskiego nadal działała w służbie Państwa Podziemnego u boku gen. Leopolda Okulickiego. Po wojnie włączyła się w struktury konspiracji antykomunistycznej w ramach organizacji Wolność i Niezawisłość. Powróciła także do pracy pedagogicznej. W 1951 r. aresztowana przez Urząd Bezpieczeństwa. Więziona do 1955 r.

Prof. Elżbieta Zawacka działała w Zrzeszeniu Kaszubsko-Pomorskim, a także współtworzyła Światowy Związek Żołnierzy AK. Jej wielkim dziełem jest powołanie do życia Fundacji „Archiwum Pomorskie Armii Krajowej”. Odznaczona Orderem Orła Białego, Krzyżem Orderu Virtuti Militari i pięciokrotnie Krzyżem Walecznych.

Fot. Małgorzata Litwin

Prof. Elżbieta Zawacka w rozmowie z ministrem Janem Turskim pochwaliła „Kombatanta”. – Tylko ciągle za mało o kobietach! – dodała.

Wyróżnieni Medalem „Pro Memoria”

Honorowy Komendant SWAP

2 maja br. minister **Jan Turski** uroczyście wręczył Medal „Pro Memoria” Honorowemu Komendantowi Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Ameryce **Hieronimowi Wyszyńskiemu**. SWAP jest jedną z najstarszych organizacji kombatanckich za granicą.

W spotkaniu, które odbyło się w siedzibie Urzędu w Warszawie, uczestniczył również zastępca kierownika Urzędu minister **Jerzy Kozłowski**.

Honorowy Komendant SWAP Hieronim Wyszyński

Przedstawiciele Związku Sybiraków

4 maja br. minister **Jan Turski**, kierownik Urzędu do Spraw Kombatanatów i Osób Represjonowanych, spotkał się w siedzibie Urzędu w Warszawie z przedstawicielami Związku Sybiraków, wśród których obecny był prezes Związku **Ryszard Reiff**. Podczas spotkania minister Jan Turski wręczył Sybirakom ustanowione w 60. rocznicę zakończenia II wojny światowej Medale „Pro Memoria”.

Od lewej: Bożena Dudzińska, Ryszard Reiff, Irena Głowacka, Edward Duchnowski, Tadeusz Chwiedź, Roman Bar, minister Jan Turski

Byli więźniowie obozów koncentracyjnych

W uroczystym spotkaniu, które odbyło się 17 maja br. w siedzibie Zarządu Głównego Związku Kombatanatów RP i Byłych Więźniów Politycznych w Warszawie, uczestniczył kierownik Urzędu do Spraw Kombatanatów i Osób Represjonowanych minister **Jan Turski** oraz byli więźniowie obozów koncentracyjnych zrzeszeni w Towarzystwie Opieki nad Majdankiem i Stowarzyszeniu Dzieci Zamojszczyzny. Minister Jan Turski wręczył Medale „Pro Memoria”. Następnie prezes Stowarzyszenia Dzieci Zamojszczyzny i wiceprezes Towarzystwa Opieki nad Majdankiem **Bolesław Szymanik** przekazał ministrowi Janowi Turskiemu Odznakę Stowarzyszenia i dyplom członka honorowego.

Fot. Katarzyna Kępka

Od lewej: Stanisław Baranowski, Kazimierz Cieplichiewicz, Władysława Frątczak, Bronisław Kita, Marianna Kowalczyk, Czesław Kruk

Kombatant z Turkmenistanu

Kierownik Urzędu do Spraw Kombatanatów i Osób Represjonowanych minister **Jan Turski** uhonorował 18 maja br. Medalem „Pro Memoria” turkmeńskiego kombatanta **Władimira Pawłockiego**, który w tym samym dniu odznaczony został przez ministra w Kancelarii Prezydenta Stanisława Cioska Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi RP.

Uroczystość odbyła się w stołecznym Muzeum Azji i Pacyfiku, którego dyrektor **Andrzej Wawrzyniak** jest wnioskodawcą obu odznaczeń. Gość, zamieszkały na stałe w Aszchabadzie, w latach wojny brał

udział w wyzwaniu naszego kraju, jako żołnierz 724 szturmowego pułku lotniczego Armii Radzieckiej, za co odznaczony został medalami – „Za Warszawę” oraz „Zwycięstwa i Wolności”.

Fot. Eugeniusz Helbert

W swoim kraju **Władimir Pawłocki** jest wybitnym i zasłużonym artystą malarzem, a także – z racji polskiego pochodzenia – popularyzatorem naszej kultury i gospodarki. Przez ostatnich kilka lat był honorowym konsulem RP w Turkmenistanie. Swój bogaty dorobek twórczy prezentował w wielu krajach, w tym wielokrotnie w Polsce. Część obrazów olejnych poświęcił okresowi wojny oraz zabytkom architektury Warszawy.

A. S.

Kombatanci z ZKRPIBWP

19 maja br. w Centralnej Bibliotece Wojskowej w Warszawie odbyło się spotkanie kombatantów z rejonu Praga Południe zrzeszonych w Związku Kombatanatów RP i Byłych Więźniów Politycznych poświęcone 60. rocznicy zakończenia II wojny światowej.

Podczas spotkania zastępca kierownika Urzędu do Spraw Kombatanatów i Osób Represjonowanych minister **Jerzy Kozłowski** wręczył kombatantom: Krzyż Oficerski, Krzyż

Fot. Katarzyna Kępka

Minister Jerzy Kozłowski odznacza Medalem „Pro Memoria” prezesa Zarządu Okręgu Warszawskiego plk. **Józefa Koleśnickiego**

Zesłańców Sybiru, Medale „Pro Memoria”. Weteranów wyróżniono również Odznakami „Zasłużony dla ZKR PiBWP” oraz okolicznościowymi dyplomami.

Minister Jerzy Kozłowski przypomniał o idei Medalu „Pro Memoria”: mogą otrzymać go uczestnicy walk, ale także osoby lub instytucje, które zasłużyły się w upamiętnianiu.

Na zakończenie uroczystości piosenki z okresu II wojny światowej wykonali soliści Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego. kk

Przedstawiciele Związku Powstańców Warszawskich

23 maja br. w siedzibie Związku Powstańców Warszawskich w Warszawie kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych minister **Jan Turski** wręczył wyróżnionym Powstańcom Medale „Pro Memoria”. Po podziękowaniach odznaczonych, prezes Zarządu Środowiska Żołnierzy Pułku AK „Baszta” i Innych Mokotowskich Oddziałów Powstańczych **Wojciech Militz** odczytał list gratulacyjny Fundacji „Warszawa Walczy 1939–1945” skierowany do prezesa Związku Powstańców Warszawskich **Zbigniewa Ścibora-Rylskiego** z okazji jego nominacji na stopień generała. kk

Fot. Katarzyna Kępka

Przedstawiciele Federacji Rodzin Katyńskich

Spotkanie kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych ministra **Jana Turskiego** z przedstawicielami Federacji Rodzin Katyńskich odbyło się 25 maja br. w siedzibie Urzędu w Warszawie. Minister Jan Turski wręczył Medale „Pro Memoria” osobom szczególnie zasłużonym w utrwalaniu pamięci o zbrodni katyńskiej.

Podczas spotkania mówiono o działalności edukacyjnej przedstawicieli Federacji, podkreślano, jak istotne jest przekazywanie prawdy historycznej młodemu pokoleniu.

Prezes Federacji **Włodzimierz Dusiewicz** zaznaczył, że trud upamiętniania zbrodni katyńskiej podejmują nie tylko członkowie rodzin zamordowanych. Pamięć o pomordowanych oficerach jest żywa w społeczeństwie, o czym świadczą choćby tegoroczne obchody 65. rocznicy zbrodni. kk

Minister Jan Turski składa gratulacje prezesowi Federacji Rodzin Katyńskich Włodzimierzowi Dusiewiczowi

Ciąg dalszy ze str. 2

o Monte Cassino należy traktować jako wzorcową. Szczególne słowa uznania prezes skierował pod adresem Departamentu Wojskowego Urzędu. Członkowie Rady jednomyślnie przyjęli sprawozdanie z działalności Urzędu za 2004 rok.

Następnie członkowie Rady zapoznali się z programem obchodów upamiętniających 60. rocznicę zakończenia II wojny światowej. Minister Jan Turski, wypowiadając się na ten temat, zaznaczył, iż intencją organizatorów było, aby obchody te odzwierciedlały złożoną, dramatyczną historię polskiego zakończenia II wojny światowej. – *Trzeba oddać hołd wszystkim żołnierzom, którzy walczyli o Polskę, bez względu na to w jakich formacjach służyli.*

Członkowie Rady wyrazili aprobatę dla ustanowienia z okazji 60. rocznicy zakończenia II wojny światowej Medalu „Pro Memoria”. – *Medal ten cieszy się ogromnym zainteresowaniem środowisk kombatanckich, a wnioski o jego nadanie płyną z całego świata* – poinformował dyrektor Departamentu Wojskowego Urzędu płk **Jan Ozga**. Przez aklamację Rada zaakceptowała wniosek o przyjęcie uchwały w sprawie wznowienia nadawania Odznaki „Weterana Walk o Niepodległość”.

Dyskusję wywołała – wypracowana w wyniku wcześniejszych roboczych spotkań konsultacyjnych w siedzibach Związku Inwalidów Wojennych i Związku Powstańców Warszawskich, poparta przez Środowisko AK „Baszta” – propozycja zorganizowania w drugiej połowie bieżącego roku kongresu polskich kombatantów, służącego zbliżeniu i porozumieniu wszystkich środowisk w roku 60-lecia zakończenia II wojny światowej w Europie.

Rada nie przyjęła tej propozycji, mimo głosów w dyskusji akceptujących zgłoszoną inicjatywę (niekiedy z poprawkami) prezesów: **Stanisława Ozonka**, gen. **Wacława Szklarskiego** (*Polityka dzieliła nas w czasie wojny i, niestety, dzieli nas dzisiaj*), **Henryka Strzeleckiego** (*Brak jedności – to było 130 lat niewoli, okupacja niemiecka, rosyjska. Teraz trzeba przeciwstawić się różnicom...*), **Stanisława Stefańskiego** (*Idea spotkania jest szlachetna – rozmowa na tematy znaczące dla Polski*), **Tadeusza Chwiedzia** (*Nie rozdrapujmy ran*), ks. **Stefana Wysocznego** (*Bez dialogu nie ma życia społecznego*). Postanowiono powrócić do tematu na kolejnym posiedzeniu Rady.

Ewa DUMIN

Uchwała

Rady do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych z 14 kwietnia 2005 r.

Uwzględniając postulaty środowisk kombatanckich, zwłaszcza głosy napływające od uczestników walk zamieszkałych na stałe za granicą, Rada do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych postanowiła wystąpić do Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych z wnioskiem o wznowienie z dniem 3 maja 2005 roku nadawania Odznaki „Weteran Walk o Niepodległość”.

Za Radę ds. Kombatantów
Przewodniczący

Jerzy Woźniak

60. rocznica zakończenia II wojny światowej w Europie

Moskwa, 7–9 maja 2005 r.

POLSCY KOMBATANCI W OBCHODACH W MOSKWIE 60. ROCZNICY ZAKOŃCZENIA II WOJNY ŚWIATOWEJ

Na zaproszenie Ogólnorosyjskiej Społecznej Organizacji Weteranów Wojny i Służby Wojskowej Federacji Rosyjskiej, pięcioosobowa grupa polskich kombatantów brała udział w obchodach 60. rocznicy Zwycięstwa w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej 1941–1945 w Moskwie w dniach 7–10 maja 2005 r., a mianowicie: gen. dyw. Wacław Szklarski – prezes ZKRPIBWP, dr inż. Marian Kazubski – prezes ZIW, Leon Adamczyk – członek środowiska AK przy ZKRPIBWP, Sergiusz Niuszko – przedstawiciel środowiska b. żołnierzy Armii Radzieckiej przy ZKRPIBWP oraz prof. Michał Chilczuk – przewodniczący Grupy Roboczej ds. Środkowej i Wschodniej Europy – Światowej Federacji Kombatantów, członek ZKRPIBWP.

Ogółem na uroczystość upamiętniającą 60. rocznicę zakończenia II wojny światowej przybyło ponad 50 prezydentów i szefów rządów z całego świata, w tym Sekretarz Generalny ONZ **Kofi Annan**, delegacje kombatantów z różnych państw z prezydentami dwóch największych międzynarodowych federacji kombatanckich: **Hamidem Ibrahimem** z FMAC oraz **Michaelem Vanderborghem** z FIR.

Program obchodów składał się z dwóch części: tj. głównej uroczystości, która miała miejsce 9 maja w Moskwie na placu Czerwonym i w Państwowym Pałacu Kremłowskim oraz imprez poprzedzających uroczystość, które odbyły się 7 i 8 maja.

Główna uroczystość zaczęła się o godz. 10.00 od przemówienia Prezydenta Federacji Rosyjskiej **Władimira Putina** i defilady wojskowej, w której wzięło udział 7 tys. żołnierzy różnych

formacji oraz 2600 weteranów jadących w 130 otwartych wojskowych samochodach oznaczonych nazwami dawnych jednostek frontowych, np. I Front Białoruski.

Uroczyste przyjęcie w Państwowym Pałacu Kremłowskim wydane przez Prezydenta FR i jego małżonkę potraktowano jako nieformalne spotkanie weteranów, prezydentów państw, premierów rządów oraz wysokich urzędników łącznie z Sekretarzem Generalnym ONZ. Była to rzadka i pamiętna okazja, kiedy weterani z różnych części świata mieli możliwość spotkania i rozmawiania z liderami współczesnego świata. Zazwyczaj za sześciuosobowym okrągłym stołem siedział przywódca jakiegoś państwa oraz weterani b. Armii Radzieckiej i zagraniczni.

7 i 8 maja pięcioosobowa grupa polskich kombatantów uczestniczyła w realizacji programu przygotowanego dla tzw. dalszej zagranicy, a mianowicie:

- * w zwiedzaniu Centralnego Muzeum Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej;
- * w wycieczce autobusowej po Moskwie;
- * w obiedzie z ministrem obrony FR, w czasie którego Zespół Wojsk Desantowych FR odśpiewał polską piosenkę „Czerwone Maki pod Monte Cassino”

oraz

- * w uroczystym koncercie dla weteranów w „Teatrze Wielkim” z udziałem Prezydenta Federacji Rosyjskiej Wł. Putina (w koncercie wzięło udział tylko 3 polskich kombatantów).

8 maja w godzinach popołudniowych w czasie trwania koncertu w „Teatrze Wielkim” prezes ZIW RP dr inż. **Marian Kazubski** oraz prof. **Michał Chilczuk** towarzyszyli Prezydentowi RP **Aleksandrowi Kwaśniewskiemu** na Cmentarzu Dońskim przy składaniu kwiatów na symbolicznych grobach dwóch przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, podstępnie aresztowanych przez NKWD, skazanych w Procesie Szesnastu i osadzonych w więzieniu na Butyrkach – ostatniego dowódcy Armii Krajowej gen. **Leopolda Okulickiego** „Niedźwiadka” i zastępcy Delegata Rządu RP na Kraj **Stanisława Jasiukowicza**. Towarzyszący Prezydentowi kombatanci złożyli również kwiaty. Po złożeniu kwiatów Prezydent RP wygłosił specjalne oświadczenie.

Następnie prof. Michał Chilczuk oraz dr Marian Kazubski uczestniczyli w ceremonii złożenia kwiatów przed Kamieniem Sołowieckim na Łubiance upamiętniającym ofiary stalinowskiego terroru. Pomnik ten usytuowany jest tuż obok gmachu b. KGB i NKWD. Prof. Chilczuk i dr Kazubski złożyli zapalone znicze u stóp pomnika.

Wieczorem w ambasadzie polskiej prof. Chilczuk i dr Kazubski towarzyszyli Prezydentowi RP przy wręczeniu 160 obywatelom Federacji Rosyjskiej polskich Medali „Pro Memoria”. Z tej okazji wystąpił również Prezydent Aleksander Kwaśniewski.

W czasie pobytu w Moskwie polscy kombatanci uczestniczący w uroczy-

Uroczyste przyjęcie wydane przez Prezydenta FR Władimira Putina i jego małżonkę. Na zdjęciu: były Prezydent FR Michaił Gorbaczow, gen. Wojciech Jaruzelski i prof. Michał Chilczuk

60. rocznica zakończenia II wojny światowej w Europie

stościach 60. rocznicy zakończenia II wojny światowej udzielili wywiadów dla polskiej TV, zaś prof. Chilczuk dodatkowo również dla kanału I TV Rosyjskiej.

Warto również odnotować bardzo dobrą organizację uroczystości. Delegacje weteranów zagranicznych tzw. dalszej zagranicy zostały zakwaterowane w hotelu Ministerstwa Obrony „Sojuz”. Każ-

da zagraniczna delegacja, nawet jednoosobowa, miała tłumacza – opiekuna.

Duże słowa uznania należą się polskiemu attaché w Moskwie gen. **Andrzejowi Lewandowskiemu** i jego pracownikowi mjr. **Jarosławowi Jaworskiemu** za umożliwienie polskim kombatantom – poza oficjalnym programem – obejrzenia zlokalizowanego na „Górze Pokłonnej” nowo otwartego pomnika ku czci żołnierzy

antyhitlerowskiej koalicji: ZSRR, USA, Wielkiej Brytanii i Francji, a w szczególności słowa podziękowania za pomoc dwóm członkom polskiej delegacji kombatanczej – towarzyszącym Prezydentowi RP w złożeniu kwiatów i zniczy na Cmentarzu Dońskim i na Łubiance.

dr inż. Marian KAZUBSKI
Prezes Związku
Inwalidów Wojennych RP

Kombatanci we Wrocławiu – 7 maja 2005 r.

Czuli dumę i satysfakcję...

W czasie 46. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego 31 maja 1997 r. Ojciec Święty Jan Paweł II powiedział we Wrocławiu: „Wrocław miastem spotkania, miastem, które jednoczy”. Jego słowa stały się wezwaniem do dalszych aktywnych działań mieszkańców i władz miejskich. W roku 2004 podjęto starania, aby centralne uroczystości 60. rocznicy zakończenia II wojny światowej w Europie odbyły się we Wrocławiu. Wniosek prezydenta Wrocławia poparty przez wojewodę dolnośląskiego i dowódcę Śląskiego Okręgu Wojskowego spotkał się z życzliwą opinią ministra obrony narodowej i z zadowoleniem został przyjęty przez Prezydenta RP. Ustalono, że obchody odbędą się we Wrocławiu 7 maja 2005 r.

Już podczas uroczystości prezydent Wrocławia **Rafał Dutkiewicz** wygłosił bardzo interesujące przemówienie zawierające akcenty historyczne i wątek osobisty. Sporo miejsca poświęcił promocji Wrocławia w Unii Europejskiej i na świecie.

W imieniu kombatantów przemawiał płk **Józef Borowiec**, mieszkaniec Lwówka Śląskiego. W latach wojny był żołnierzem Armii Krajowej, a na przełomie 1944/1945 ochotniczo wstąpił do Wojska Polskiego. W prostych słowach, bez kartki mówił o wojennych losach swoich kolegów, o ofiarach i przelanej krwi jego pokolenia, któremu nie dane było dorastać w czasach pokoju. Brał udział w pierwszej paradzie wojsk na placu Wolności, w mundurze wojennym, podartym na drutach kolczastych i okraszonym krwią. Pamięta, jak Wrocław wyglądał w maju 1945 r., tuż po zdobyciu Festung Breslau. Widząc obecne miasto – podziękował kombatantom, osadnikom, mieszkańcom za jego odbudowę i dalszy rozwój. Z powagą i dużym zainteresowaniem zgromadzeni słuchali okolicznościowego przemówienia Prezydenta RP **Aleksandra Kwaśniewskiego**, które wnikliwie obrazowało skutki II wojny światowej i sytuację aktualną. Prezydent podziękował za ofiarę i krew, jaką na polskiej ziemi

przelali radzieccy żołnierze, wiele ciepłych słów skierował do polskich kombatantów, żołnierzy, którzy bohatercko walczyli na wszystkich frontach.

Już po głównych uroczystościach na wrocławskim Rynku, kombatanci przejechali autokarami do Arsenału Miejskiego, by spotkać się z Prezydentem RP **Aleksandrem Kwaśniewskim** i towarzyszącymi mu osobami, m.in. z kierownikiem Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych **Janem Turskim**. Była to okazja, by w rozmowach wyrazić krótkie oceny: *Dziś czulem dumę i wielką ulgę, zostaliśmy docenieni, Plakałam, jestem bardzo wdzięczna za to zaproszenie do Polski i Wrocławia*. Kombatanci serdecznie dziękowali prezydentowi Wrocławia **Rafałowi Dutkiewiczowi** za świetną organizację i opiekę oraz okazany szacunek. Wyrażali też uznanie wojewodzie dolnośląskiemu **Stanisławowi Łopatowskiemu** i dowódcy ŚOW gen. dyw. **Ryszardowi Lacknerowi**. Szczególną troską byliśmy objęci ze strony pełnomocnika wojewody dolnośląskiego do spraw kombatantów i osób represjonowanych **Jerzego Walewskiego**, który od kilku tygodni dwoił się i troił, by polscy kombatanci byli prawdziwymi bohaterami tej centralnej uroczystości. Dziękujemy!

*Kombatanci na wrocławskim Rynku – 7 maja 2005 r.
Fot. Biuro Prasowe Wojewody Dolnośląskiego*

Pragnę też wspomnieć, że 6 maja br. w Sali Kolumnowej Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego odbyło się spotkanie wojewody **Stanisława Łopatowskiego** z grupą kombatantów. Pięciu inwalidów wojennych otrzymało Krzyże Zesłańców Sybiru, 20 kombatantów zostało uhonorowanych Patentami Weterana Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny. Siedem osób wyróżniono Medalem „Pro Memoria”. Medal ten, jako pierwsi we Wrocławiu otrzymali członkowie Prezydium Dolnośląskiej Rady Kombatantów: **Czesław Czapliski, Czesław Długosz, Władysław Dmochowski, Jan Fenc, Jan Paluchniak, Zygmunt Szumowski i Jan Żuławiński**.

Jan PALUCHNIAK
Sekretarz Dolnośląskiej
Rady Kombatantów

60. rocznica zakończenia II wojny światowej w Europie

Podróż historyczna uczestników walk sprzed 60 laty

Bojowym szlakiem...

... 2 Armii i 1 Korpusu Pancernego Wojska Polskiego – przez Łużycę, Bad Schandau, kręte drogi czeskich Sudetów do czeskiego Mielnika wyzwolonego z hitlerowskiej niewoli 10 maja 1945 r. – 60 lat później.

8 maja 2005 r. byli żołnierze budziszynskiej epopei wspólnie z żołnierzami Wojska Polskiego spotkali się w 11 Lubuskiej Dywizji Kawalerii Pancernej na zorganizowanej pod patronatem ministra obrony narodowej **Jerzego Szmajdzińskiego** konferencji poświęconej operacji berlińsko-praskiej, w której uczestniczyły dwie polskie armie, zakończonej kapitulacją III Rzeszy Niemieckiej.

Apelem Poległych na placu Generala St. Maczka w Żaganiu uczczono pamięć polskich żołnierzy poległych na wszystkich frontach II wojny światowej.

Na zaproszenie Łużyczan 8 maja br. część uczestników konferencji udała się do miejscowości Horka-Krekwitz. Tam złożono kwiaty przed pomnikiem poświęconym rannym w czasie walk w rejonie Budziszyna polskim żołnierzom szpitala polowego 9 Dywizji Piechoty – bestialsko pomordowanym przez grenadierów pancernych 1 Dywizji „Brandenburg”.

9 maja br. oddaliśmy hołd towarzyszom broni spoczywającym snem wiecznym na Wojennym Cmentarzu 2 Armii WP w Zgorzelcu. Trzema autokarami przekroczyliśmy Nysę Łużycką, rzekę Weisser Schöps, o którą toczyliśmy ciężkie boje 16–17 kwietnia 1945 r. Krętą drogą przez wieś Horka dotarliśmy przed czołg T-34-85 w Rohtenburgu, miejscu walk wojsk polskich – na czołgu znajdują się tabliczki upamiętniające działania bojowe Armii Czerwonej i Wojska Polskiego w tym rejonie. Przy pomniku-czołgu powitał nas wiceburmistrz miasta Rohtenburg i konsul generalny RP w Lipsku **Ryszard Król**, który był organizatorem uro-

czystości przy pomnikach na Ziemi Łużyckiej.

Po złożeniu kwiatów i wykonaniu pamiątkowych zdjęć uczestnicy podróży historycznej ruszyli bojowym szlakiem, przypominając sobie ciężkie walki o miasto Niesky, Ödernitz, Kodersdorf, Diehsa, krótki postój nad Szprewą – miejscu zaciętych i dramatycznych walk w „kotle budziszynskim”, trwających od 22 do 30 kwietnia 1945 r. – zmuszających Feldmarszałka F. Schörnera do powstrzymania dalszych działań ofensywnych Grupy Armii Mitte.

7 maja 1945 r. 2 AWP ruszyła drogami Saskiej Szwajcarii, by rozegrać ostatnią bitwę II wojny światowej nazwaną „Operacją Praską” przez zdobywane dwa razy miasto Bischofswerda, Neustadt, Bad Schandau nad Łabą. Tę miejscowość i rzekę na całe życie zapamiętał por. **Kazimierz Ostropolski** – uczestnik naszej podróży; 9 maja 1945 r. został tu ranny w nogę, przez zaniedbanie służb medycznych korpusu nogę amputował lekarz niemiecki w Mielniku.

Po przekroczeniu granicy czesko-niemieckiej w miejscowości Hřensko kombatan ci czescy prowadzili nas drogami bojowego szlaku 1 Korpusu Pancernego do Mielnika. Dziwili się młodzi oficerowie – jak ten wąski, kręty górski szlak mogły przebyć czołgi... Nad tymi przepaściami tylko jeden czołg 3 brygady spadł z urwiska, na szczęście był z mocnej stali, załoga – poturbowana – ale wyszła żywa. Po drodze w miejscowościach wyzwolonych przez polskich wojaków oglądaliśmy pomniki, przybrane kwiatami przez miejscowe społeczeństwo.

W godzinach popołudniowych dotarliśmy do Mielnika – tak jak przed 60

Uczestnicy podróży przed czołgiem T-34-85 w Rohtenburgu

laty – zostaliśmy powitani przez czeskich organizatorów obchodów 60. rocznicy wyzwolenia tego miasta przez 1 Korpus Pancerny Wojska Polskiego. Zakwaterowano nas w uroczym miasteczku kempingowym.

10 maja br. Mszą świętą w kościele św. Piotra i Pawła, w którym proboszczem jest polski ksiądz **Jan Jucha**, rozpoczęły się uroczystości, w których wzięli udział: polski ambasador, przedstawiciele ambasad z wielu krajów byłych antyhitlerowskich koalicjantów, wiceminister obrony narodowej **Maciej Górski**, władze Mielnika, goście przybyli z Pragi. Dalsza część uroczystości przebiegała na placu przed ratuszem. Były przemówienia, hymny Polski i Czech w wykonaniu orkiestry Śląskiego Okręgu Wojskowego i Armii Czeskiej. Apelem Poległych i salwą honorową zakończyła uroczystość Kompania Honorowa ŚOW. Złożono kwiaty przed pomnikami bohaterów tamtych czasów (...).

*

To nie była tylko podróż sentymentalna. Minęło 60 lat... My wówczas mieliśmy po 20 lat, a nasi przeciwnicy – młodzi Niemcy, również pragnęli powrócić do swoich rodzin.

Medal „Pro Memoria”, ustanowiony przez Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, przypomina, że narody powinny wyleczyć się z nienawiści i celów zaborczych – że wojna jest największym złem, jakie może uczynić człowiek człowiekowi.

Michał WASILEWSKI
Były żołnierz 1 Korpusu
Pancernego WP

Uroczyste otwarcie i poświęcenie Cmentarza Orląt Lwowskich

Widok z dolnego tarasu na Kaplicę

Umarli, abyśmy wolni żyli

Znak pokoju, pojednania i przyjaźni

W piątek, 24 czerwca 2005 r., o godz. 12.00 rozpoczęły się we Lwowie uroczystości otwarcia i poświęcenia Cmentarza Orląt Lwowskich. W ceremonii odbywającej się w asyście honorowej kompanii reprezentacyjnych Wojska Polskiego oraz Armii Ukraińskiej uczestniczyli Prezydenci RP Aleksander Kwaśniewski i Ukrainy Wiktor Juszczenko. Dzień wcześniej na Ukrainę przybyła kilkudziesięcioosobowa delegacja weteranów z Polski – przedstawiciele największych stowarzyszeń kombatanckich – aby wziąć udział w uroczystości, która miała wiele wymiarów. Tu we Lwowie, w jednej chwili przenikały się: nostalgia, tęsknota za przeszłością, prawda o historii dwu narodów dążących do niepodległości, pamięć o bohaterstwie, myśl o przyszłości...

Słiczna gwiazdo Miasta Lwowa, *Maryja*... – tymi słowami pieśni religijnej w wykonaniu Chóru Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego WP rozpoczęły się uroczystości otwarcia i poświęcenia Cmentarza Orląt Lwowskich. Cmentarza młodych bohaterów, którzy broniąc Lwowa w latach 1918–1920, „umarli, abyśmy żyli wolni”. Uroczystości zgromadziły około 4 tysięcy osób. Wraz z Prezydentem RP **Aleksandrem Kwaśniewskim** przybyli na uroczystość marszałek Sejmu RP **Włodzimierz Cimoszewicz** i marszałek Senatu RP **Longin Paśtuskiak**, były Prezydent RP na Uchodźstwie **Ryszard Kaczorowski**, minister

obrony narodowej **Jerzy Szmajdziński**, szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego **Jerzy Bahr**, szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego generał **Czesław Piątas**, minister kultury **Waldemar Dąbrowski**. Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych reprezentował zastępca kierownika Urzędu wiceminister **Jerzy Kozłowski**. W ceremonii uczestniczyli członkowie Parlamentu RP i Parlamentu Europejskiego, generalicja, przedstawiciele duchowieństwa oraz organizacji i stowarzyszeń społecznych.

Polacy i Ukraińcy.

Przybyłych na uroczystość powitał sekretarz generalny Rady Ochrony Pa-

W uroczystości uczestniczyła kilkudziesięcioosobowa grupa kombatantów z Polski

Katakumby

mięci Walk i Męczeństwa **Andrzej Przewoźnik**, po czym odprawiona została Polowa Msza święta. Mszy przewodniczył kardynał **Marian Jaworski** – metropolita lwowski Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie, koncelebrowali ją biskup warszawsko-praski abp **Sławoj Leszek Głódź** i biskup polowy WP **Tadeusz Płoski**.

Po Mszy odbyły się modlitwy euklenciczne, które odmawiali: greckokatolicki kardynał **Lubomyr Huzar**, prawosławny biskup polowy Wojska Polskiego **Miroslaw Miron-Choda-**

Ciąg dalszy na str. 10

Uroczyste otwarcie i poświęcenie Cmentarza Orłat Lwowskich

Abp Sławoj Leszek Głódź dokonuje poświęcenia cmentarza

Metropolita lwowski Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie kardynał Marian Jaworski:

(...) Od kilkunastu lat odprawiam Msze Święte 1 listopada za zmarłych na Cmentarzu Orłat. Ciągłe powtarzam, że ten cmentarz i cmentarz Strzelców Siczowych – mają być symbolem pojednania pomiędzy narodami ukraińskim i polskim, tak jak św. Maksymilian Kolbe stał się symbolem pojednania pomiędzy narodami polskim i niemieckim. (...)

Dzisiejsze uroczyste otwarcie i poświęcenie tego cmentarza – to *signum temporis* – budujemy nową przyszłość. I w tej intencji będziemy się modlić.

[Fragment wystąpienia]

Pomnik Lotników Amerykańskich

Wnętrze kaplicy

Pamiątkowa fotografia przy studni

Janek Dufrat miał 12 lat...

Ciąg dalszy ze str. 9

kowski, naczelnny kapelan ewangelickiego duszpasterstwa wojskowego w Polsce bp **Ryszard Borski**, naczelnny rabin Polski **Michael Schudrich**, kard. Marian Jaworski, abp Sławoj Leszek Głódź, bp Tadeusz Płoski. Poświęcenia cmentarza dokonali bp Głódź, bp Płoski i Iaciński biskup pomocniczy archidiecezji lwowskiej **Marian Buczek**.

W czasie uroczystości przedstawiciele korpusu dyplomatycznego Francji i USA, a także przedstawiciele sił zbrojnych Polski i Ukrainy odsłoniли na Cmentarzu Orłat Pomnik Piechurów Francuskich oraz Pomnik Lotników Amerykańskich, którzy również – po stronie polskiej – uczestniczyli w walkach o Lwów w 1918 r.

Zanim głos zabrali prezydenci Polski i Ukrainy – wystąpił prezes Zarządu Głównego Towarzystwa Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschod-

nich **Andrzej Kamiński**, który opowiedział o „swoim” rodzinnym Lwowie. Przypomniał, że prochy jednego z bohaterów obrony Lwowa zostały w 1925 roku przeniesione do Grobu Nieznanego Żołnierza w Ogrodzie Saskim w Warszawie. Zwrócił się też do spoczywających w tym miejscu Orłat, z których najmłodszy w dziejach Polski Kawaler Orderu Virtuti Militari – **Antoś Petrykiewicz** miał zaledwie 13 lat: *Polska o Was pamięta...*

Uroczyste otwarcie i poświęcenie Cmentarza Orłat Lwowskich

Prezydent RP Aleksander Kwaśniewski:

(...) Polacy i Ukraińcy – podajemy sobie dłonie ponad historią, podajemy je ponad mogiłami, jestem przekonany, że w przyszłość idziemy razem!

Cmentarz Orłat Lwowskich jest miejscem szczególnym, jego burzliwe losy wpisują się w splątana historię miasta i w historię trudnych relacji między Polakami i Ukraińcami w minionym wieku. Spoczywają tu prochy uczestników walk polsko-ukraińskich, w większości młodzieży, która oddała swe życie za przynależność Lwowa do tworzącej się wówczas niepodległej Polski. Zderzyły się wtedy ze sobą dwa pragnienia, dwa patriotyzmy, dwie narodowe dumy. My, współcześni Polacy, pochylamy dziś nisko głowy przed ofiarą Orłat Lwowskich. Składamy im hołd, poruszeni ich bohaterstwem, poświęceniem, żarliwym oddaniem narodowej sprawie.

Jednocześnie z czcią myślimy o ukraińskich ofiarach walk, którzy również oddali swoje życie w dążeniu do niepodległości, do utworzenia suwerennego państwa ukraińskiego. Oni także pragnęli dobra swej ojczyzny, oni również odznaczyli się męstwem i ich ofierze należy się nasz szacunek. (...)

Miejsce, w którym się znajdujemy, nabiera nowej symboliki. Kiedyś było świadectwem zmagania. Dziś staje się symbolem pojednania polsko-ukraińskiego, rozpoczętego wraz z upadkiem totalitarnego systemu. Odbudowa Cmentarza Orłat była możliwa tylko dzięki temu, że powstała wolna i demokratyczna Ukraina. W 1997 roku nasze kraje podpisały deklarację o pojednaniu. Wyraziliśmy w ten sposób pragnienie naszych narodów, aby porozumienie i zaufanie budować na prawdzie, bowiem tylko wtedy można przewyciężyć stereotypy i uproszczenia. Pamięć o trudnej historii staje się przestrożą – ale już nie przeszkodą! – we wspólnym budowaniu przyszłości. (...) [Fragmenty wystąpienia]

Prezydent Ukrainy Wiktor Juszczenko:

Tutaj, na lwowskim cmentarzu, pochowani są ludzie, którzy kochali swoją ojczyznę i wypełnili wobec niej swój obowiązek. Żadne nasze słowa już niczego ani nie odejmą, ani nie dodadzą do tego, co oni zrobili. Żołnierze zginęli w walce, a ich mogiły uczyniły to miejsce świętym dla Polaków. Prochy poległych stały się częścią lwowskiej ziemi i tylko tutaj polski naród może oddać hołd ich pamięci. Dać potomkom taką możliwość jest rzeczą sprawiedliwą. Mają oni do tego prawo, a my – o czym jestem przekonany – mamy chrześcijański obowiązek im pomóc. Również i nam, Ukraińcom, przynosi zaszczyt oddanie hołdu wszystkim, którzy cierpieli i ginęli w bratobójczej tragedii, jaka kiedyś rozegrała się na naszej ziemi. Wymaga tego nasz honor. Nie bójmy się spojrzeć w oczy przeszłości. Wymaga tego nasza odpowiedzialność wobec przyszłości.

Długo i z wielkim trudem Ukraińcy i Polacy dochodzili do wielkiej prawdy. Po raz kolejny ją powtórzmy – bez wolnej Ukrainy nie będzie wolnej Polski i bez wolnej Polski nie będzie wolnej Ukrainy. (...) [Fragment wystąpienia]

Po uroczystościach był krótki czas na zwiedzanie Lwowa. Przed pomnikiem Adama Mickiewicza. Grupa kombatantów z Polski, której wyjazd na Ukrainę zorganizował Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych zatrzymała się w Wyższym Seminarium Duchownym Lwowskiej Archidiecezji w miejscowości Brzuchowice, odległej kilkanaście kilometrów od Lwowa. Tu nasi weterani spotkali się z niezwykle serdecznym przyjęciem gospodarzy m.in. ks. Kazimierza Galimurka – wicerektora oraz ks. Michała Jaworskiego – dyrektora administracyjnego Seminarium.

Przemawiając na zakończenie uroczystości Prezydent RP **Aleksander Kwaśniewski** mówił m.in., że lwowskie uroczystości są: *spełnieniem potrzeby polskich serc oraz znakiem pokoju, pojednania i przyjaźni.*

Z kolei Prezydent Ukrainy **Wiktor Juszczenko** podkreślał: *Nie ma wolnej Polski bez wolnej Ukrainy. Bez wolnej Polski nie będzie wolnej Ukrainy.*

Na zakończenie uroczystości odbył się Apel Poległych. Kompania Repre-

zentacyjna WP oddała salwę honorową, po czym prezydenci Polski i Ukrainy złożyli wieńce i zapalili znicze na centralnej płycie cmentarza z napisem: „Tu leży żołnierz polski poległy za Ojczyznę”. Następnie wieńce na płycie i grobach złożyli pozostali uczestnicy uroczystości.

*

Spełniły się marzenia tych, którzy włożyli swe serca w to, by Cmentarz

Orłat odrodził się i – zachwycając swoim pięknem – wzbudzał szacunek i zadumę nad historią. Historią, która w tym miejscu, wypełnionym mogiłami najmłodszych Polaków-bohaterów – poraża... Posłużę się słowami Kornela Makuszyńskiego, piewcy czynów Orłat i członka Towarzystwa – Straży Mogił Polskich Bohaterów: *Na te groby powinni z daleka/ przychodzić pielgrzymi/ by się uczyć miłości do/ Ojczyzny.*

Tekst i zdjęcia Ewa DUMIN

60. rocznica udziału 1 Polskiej Dywizji Pancерnej gen. St. Maczka w zdobyciu Wilhelmshaven

Port w Wilhelmshaven

Sala posiedzeń w Ratuszu. Spotkanie władz Wilhelmshaven z gośćmi z Polski. W pierwszym rzędzie od prawej: Konsul Generalny RP w Hamburgu dr Andrzej Kremer, Ambasador RP dr Andrzej Byrt i nadburmistrz Eberhard Menzel. Pierwszy od lewej: płk Jan Ozga

Nadburmistrz Wilhelmshaven Eberhard Menzel (z prawej) w towarzystwie Ryszarda Bieleckiego – dyrektora Ośrodka nr 2 im. gen. St. Maczka w Bydgoszczy

Cmentarz przy Schumacherstrasse. Pomnik poświęcony tragicznie zmarłym Polakom w obozach koncentracyjnych. Wieńce i wiązanki kwiatów złożyli przedstawiciele Wilhelmshaven, Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych oraz polscy kombatanci

Cmentarz przy Schumacherstrasse. Drugi z prawej – wicekonsul Jerzy Kaczmarek. Obok – dyrektor Departamentu Wojskowego Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych płk Jan Ozga

Kościół ewangelicki w Wilhelmshaven. Trzeci z lewej – syn Generała dr Andrzej Maczek, obok – siostrzenica Carla Skilen oraz rtm. Witold Deimel, prezes Związku Kół 1 Dywizji Pancерnej z Londynu

Uroczystości w Wilhelmshaven

Pamiętać i nie zapomnieć

6 maja 2005 r., na zaproszenie władz niemieckich, do Wilhelmshaven przybyła z Polski 40-osobowa delegacja, która wzięła udział w obchodach 60. rocznicy zdobycia bazy morskiej Kriegsmarine i zakończenia chlubnego szlaku bojowego przez 1 Polską Dywizję Pancerną.

Pamiętać i nie zapomnieć... – tymi słowami nadburmistrz Wilhelmshaven **Eberhard Menzel** powitał uczestników uroczystości upamiętniających zdobycie miasta przez polskich żołnierzy.

Jak informował „Dziennik Żołnierza” w numerze z 7 maja 1945 r.: ... dzień wczorajszy przyniósł nam głęboką satysfakcję, jaką się odczuwa po dobrze spełnionym zadaniu. Była wczoraj piękna, symboliczna chwila, gdy w koszarach zajętych przez 2 Pułk Pancerny wciągnięto na maszt Sztandar Polski w obecności Generała Stanisława Maczka, który 1 Dywizję Pancerną stworzył, wyszkolił i zwycięsko poprowadził.

W uroczystościach uczestniczyli żołnierze 1 Dywizji Pancерnej, przedstawiciele szkół i chorągwi harcerskiej – noszących imię generała **Stanisława Maczka** oraz wojsk lądowych. Do Wilhelmshaven przybył syn legendarnego dowódcy dr **Andrzej Maczek** z siostrzenicą **Carłą Skilen** oraz prezes Związku Kół 1 Dywizji Pancерnej – rtm. **Witold Deimel**. W tym ważnym wydarzeniu uczestniczył Ambasador RP w Republice Federalnej Niemiec dr **Andrzej Byrt** i Konsul Generalny RP w Hamburgu

dr **Andrzej Kremer**. Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych reprezentował dyrektor Departamentu Wojskowego płk **Jan Ozga**.

Obchody rocznicowe rozpoczęły się nabożeństwem ekumenicznym w kościele ewangelickim. Modlitwom przewodniczyli pastor **Ursula Plote** i ksiądz **Alfred Gryniowicz**.

Na cmentarzu przy Schumacherstrasse polscy weterani, przedstawiciele władz polskich i niemieckich złożyli wieńce na płycie Pomnika Ofiar Nazizmu oraz Pomnika Tragicznie Zmarłych Polaków w Obozach Koncentracyjnych. Okolicznościowe przemówienia wygłosili konsul dr Andrzej Kremer i nadburmistrz Eberhard Menzel.

Doniosłym akcentem było spotkanie władz Wilhelmshaven z polską delegacją w Ratuszu. W trakcie spotkania nadburmistrz Eberhard Menzel przybliżył wydarzenia z maja 1945 r., podkreślając wysiłek żołnierzy 1 Dywizji Pancерnej. W imieniu Rządu Rzeczpospolitej Polskiej ambasador dr **Andrzej Byrt** złożył podziękowanie stronie niemieckiej za życzliwość i miłe przyjęcie oraz pamięć o obecności polskich żołnierzy w mieście. Wyraził głęboki sza-

65. rocznica bitwy o Narwik

cunek podwładnym generała Maczka za ich bezprzykładną ofiarność. Nadburmistrzowi Wilhelmshaven wręczył, przyznany przez kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Medal „Pro Memoria”.

W imieniu bohaterów wydarzeń sprzed 60 laty gospodarzom uroczystości i przedstawicielom władz polskich podziękował rtm. Witold Deimel. Polscy weterani wręczyli Eberhardowi Menzlowi pamiątkowy ryngraf 1 Dywizji Pancerniej. Spotkanie w ratuszu uświetnił występ zespołu „Art Brass”, który zaprezentował uczestnikom uroczystości krótki koncert muzyki klasycznej

Dopełnieniem uroczystego dnia był obiad w hotelu „Kaiser”, w trakcie którego dyrektor Departamentu Wojskowego Urzędu płk Jan Ozga – w imieniu ministra **Jana Turskiego** – uhonorował dr. Andrzeja Maczka i rtm. Witolda Deimla Medalami „Pro Memoria”.

Wielu uczestnikom spotkania w Wilhelmshaven udało się zwiedzić miasto i port marynarki wojennej. Szczególne zainteresowanie wzbudziło historyczne skrzyżowanie dróg, gdzie 60 lat temu płk **Antoni Grudziński** odbierał kapitulację miasta i bazy morskiej Kriegsmarine.

Wizyta delegacji z Polski spotkała się z zainteresowaniem niemieckich mediów. Wyrazem tego była konferencja prasowa z udziałem nadburmistrza Wilhelmshaven i Ambasadora RP. Lokalna prasa odnotowała uroczystości na pierwszych stronach gazet.

Płk Jan OZGA
Dyrektor Departamentu
Wojskowego Urzędu

Zdjęcia: Małgorzata Lewan

W tym miejscu 60 lat temu płk dypl. Antoni Grudziński odbierał kapitulację Niemców

Z pokładu norweskiego okrętu złożono wieniec w miejscu zatopienia polskiego niszczyciela ORP „Grom”

Delegacja polska złożyła wieniec przed pomnikami upamiętniającymi udział Polaków w walkach o Narwik. Na zdjęciu: zastępca kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych wiceminister Jerzy Kozłowski (w środku), Jerzy Horecki i Kazimierz Dębski

Oddano hołd tym, którzy walczyli o wolność Norwegii i Polski

W dniach 2–3 czerwca br. delegacja Ministerstwa Obrony Narodowej pod przewodnictwem podsekretarza stanu Macieja Górskiego przebywała w Norwegii z okazji 65. rocznicy bitwy o Narwik. W składzie delegacji byli dwaj kombatanci – uczestnicy walk o Narwik – Jerzy Horecki i Kazimierz Dębski oraz zastępca kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych wiceminister Jerzy Kozłowski.

Delegacja polska oddała hołd poległym polskim marynarzom w miejscu zatonięcia ORP „Grom” oraz uczestniczyła w uroczystościach upamiętniających 65. rocznicę bitwy, które odbyły się przed pomnikami polskich żołnierzy poległych w bitwie o Narwik, jak również na cmentarzach wojennych, gdzie spoczywają prochy polskich żołnierzy. Odczytany został Apel Poległych, delegacje polska i norweska złożyły w miejscach pamięci wieniec.

Ze strony norweskiej w uroczystościach uczestniczyli m.in. kontradmirał **Jorgen Berggrav** – dowódca Regionalnego Dowództwa MW Norwegii, **Finn Landsverk** – dyrektor Departamentu Polityki Bezpieczeństwa MON Norwegii i **Olav Sigurd Alstad** – burmistrz Narwiku.

Wojskową asystę honorową zapewnił poczet sztandarowy 21 Brygady Strzelców Podhalańskich im. gen. Mieczysła-

wa Boruty-Spiechowicza oraz członkowie Orkiestry Reprezentacyjnej Marynarki Wojennej.

Podczas wizyty delegacji polskiej w Narwiku wiceminister **Jerzy Kozłowski** udekorował w imieniu kierownika Urzędu Medalami „Pro Memoria” **Jerzego Horeckiego** i **Kazimierza Dębskiego**. Medal otrzymali także: **Elżbieta Borgso** – obywatelka polska, posiadająca również obywatelstwo norweskie, która mieszka w Norwegii od ok. 25 lat i opiekuje się mogiłami i pomnikami polskich żołnierzy i marynarzy na terenie Gminy Narvik; **Ulf Eirik Torgersen** – kierownik Muzeum Wojennego w Narwiku; **Nils Ryeng** – kierował wcześniej Muzem przez 33 lata; **Tor-Ragnar Akselsen**, **Anita Didrikson Ravn**, **Kjell Gunnar Hogset**, **Gunnar Simonsen**, **Enny F. Hansen** – przyjaciele Polaków i opiekunowie cmentarzy oraz miejsc pamięci narodowej.

Oprac. E. D.

60. rocznica uwolnienia obozu OBERLANGEN przez 1 Polską Dywizję Pancerną gen. St. Maczka

Stoją (od lewej): Eugenia Maria Cegielska, Wanda Piklikiewicz, Edmund Baranowski, Halina Jędrzejewska, generał Zbigniew Ścibor-Rylski, generał Michał Gutowski, Eustachy Jaroszenko

Jako pierwsze wieniec złożyły (od lewej): Wanda Figiel, Eugenia Maria Cegielska, Halina Pracelowa, Danuta Kiezuń

Przemawia prof. J. Paszyński

W pierwszym rządzie od lewej: Leszek Czarnota-Czarny, Zenon Siarkiewicz, Stefan Gawlik, Antoni Lipka. W drugim – zastępca kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych Jerzy Kozłowski

Spotkanie po sześćdziesięciu latach...

Jak kwiaty rzucone serdeczną ręką...

12 kwietnia br. odbyły się uroczyste obchody 60. rocznicy uwolnienia przez 1 Polską Dywizję Pancerną generała Stanisława Maczka obozu OBERLANGEN Kobiet – Żołnierzy Powstania Warszawskiego Jeńców Wojennych. Honorowy patronat nad obchodami objął minister Jan Turski – kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Lech Kaczyński – prezydent Miasta Stołecznego Warszawy, ksiądz kardynał Józef Glemp – Prymas Polski. Współorganizatorem Światowego Zjazdu Kobiet Żołnierzy AK Powstania Warszawskiego był Zamek Królewski w Warszawie.

Uroczystości rozpoczęły się o godzinie 9.00. Uczestniczki Zjazdu złożyły kwiaty przed pomnikiem 1 Polskiej Dywizji Pancerniej na placu Inwalidów w Warszawie. Potem udały się do Katedry Polowej Wojska Polskiego. Mszę świętą koncelebrowali Prymas Polski ks. Kardynał **Józef Glemp** i Biskup Polowy Wojska Polskiego ks. bp gen. bryg. **Tadeusz Płoski**. Po Mszy uczestnicy Zjazdu składali

60. rocznica uwolnienia obozu OBERLANGEN przez 1 Polską Dywizję Pancerną gen. St. Maczka

Minister Jan Turski wręcza Medal „Pro Memoria” Anastazji Brodziak

Prof. Maria Radomska – sanitariuszka ps. „Wacka” od „Żywiela” – w chwilę po otrzymaniu Medalu „Pro Memoria”

kwiaty przed Pomnikiem Powstania Warszawskiego. Następnie kombatantki przejechały autokarami do Zamku Królewskiego, gdzie w Sali Wielkiej odbyło się uroczyste spotkanie. Zebranych przywitały – nie kryjąc wzruszenia – **Eugenia Maria Cegielska** i **Halina Pracelowa**. Po czym odczytany został list Prymasa Polski kardynała **Józefa Glempa**, skierowany do uczestników Zjazdu. Następnie do zebranych przemawiał minister **Jan Turski** oraz wręczał ustanowione przez Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych Medale „Pro Memoria”. Wypowiadali się także: prezes Instytutu Pamięci Narodowej **Leon Kieres**, **Wanda Broszkowska-Piklikiewicz**, która przedstawiła historię obozu Oberlangen, prof. **Marek Drozdowski** wygłosił referat historyczny, natomiast dyrektor Muzeum Powstania Warszawskiego **Jan Oldakowski** mówił o założe-

niach i planach Muzeum. **Jan Gozdawa-Gołębiowski** odczytał list prezesa Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy AK **Stanisława Karolkiewicza**, skierowany do obecnych na Zjeździe. W części artystycznej spotkania wystąpiła z recytacjami znana aktorka **Alina Janowska**, uczestniczka Powstania Warszawskiego. Pieśni patriotyczne zaprezentował Chór Reprezentacyjnego Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego.

Tak zakończył się Zjazd dziewcząt z Oberlangen, o których generał **Stanisław Maczek** pisał: *Jeżeli za trudy i straty Polskiej Dywizji Pancerniej należały się jej jakieś kwiaty, rzucone serdeczną ręką, to tymi kwiatami, rzuconymi rękoma losu było uwolnienie – w wyniku działań dywizji – obozu Oberlangen, kobiet – żołnierzy Armii Krajowej z Powstania Warszawskiego.*

Tekst i zdjęcia Ewa DUMIN

Kobiety – jeńcy wojenni w Obozie Oberlangen

Historia walczących żołnierzy Armii Krajowej w czasie Powstania Warszawskiego w sierpniu i wrześniu 1944 r. nie skończyła się w dniu podpisania aktu kapitulacji, tzn. 2 października 1944 r. W umowie kapitulacyjnej podpisanej przez obie strony, znalazły się postanowienia, które przyznały jednakowe prawa jeńckie mężczyznom i kobietom walczącym w Powstaniu. Po raz pierwszy w historii – kobiety znalazły się internowane za drutami obozów jeńców wojennych.

Od 22 grudnia 1944 r. Niemcy zaczęli gromadzić kobiety w obozie karnym Straflager VIc w Oberlangen. W chwili wybuchu Powstania Warszawskiego 1 sierpnia 1944 r. AK w Warszawie liczyła około 5000 kobiet, do niewoli poszło ok. 3000, zaś w Oberlangen znalazło się 1728 spośród nich.

Niemcy zgrupowali tam polskie Akaczki jako element buntowniczy, niesforny, ponieważ nie uległy namowom, by – jako cywile pracować w niemieckim przemyśle wojennym.

W Oberlangen przebywały kobiety w wieku od 14 do 60 lat, różnego pochodzenia społecznego i wykształcenia – toteż podstawą życia w obozie była nie tylko dyscyplina, ale i solidarność uwięzionych, ta dała o sobie znać zwłaszcza wtedy, gdy w styczniu 1945 r. zaczęły się porody (były kobiety, które opuściły Warszawę będąc w ciąży). W Oberlangen urodziło się 10 niemowląt.

12 kwietnia 1945 r. o godzinie 17.00 obóz w Oberlangen został oswobodzony przez żołnierzy 1 Polskiej Dywizji Pancerniej gen. St. Maczka.

Na podstawie wspomnienia Janiny Skrzyńskiej – „Zarys historii kobiet-jeńców wojennych – żołnierzy AK internowanych po Powstaniu Warszawskim w obozie Oberlangen (stalg VIc).

65. rocznica pierwszych deportacji do Kazachstanu

Wizyta w Kazachstanie

Spotkania z Polakami z Tajynszy, Astany i Ałmaty

Od końca XVIII wieku ziemie kazachskie były miejscem zesłań bojowników o wolność Polski oraz o prawo do pielęgnowania języka polskiego i tradycji naszego kraju. Obecnie, według danych Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, w Kazachstanie żyje około stu tysięcy osób pochodzenia polskiego. Jest to społeczność specyficzna, w przeważającej mierze wywodząca się z radzieckiej – w okresie międzywojennym – Ukrainy i Białorusi. Jej więzy z Polską i polskością sięgają zatem bardzo już odległych czasów Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Niech zatem nikt nie zdziwi konieczność porozumiewania się po rosyjsku z niektórymi tutejszymi Polakami średniego, najsilniej poddanego rusyfikacji, pokolenia, ale także grzeczne *Dzień dobry* usłyszane na ulicy od małej czarnowłosej kazachskiej dziewczynki.

Kazachscy Polacy, z racji posiadanego obywatelstwa radzieckiego, nie mogli wstępować do armii generała Andersa, a jako element uznany przez władze za niepewny politycznie – również do armii generała Berlinga. W czasie wojny służyli zatem w wojskach radzieckich lub – najczęściej – ciężko pracowali w miejscach zsyłek dla potrzeb radzieckiej maszyny wojennej. Dziś z wdzięcznością przyjmują słowa pamięci o własnym wkładzie w zwycięstwo nad hitlerowskimi Niemcami.

W dniach 17–21 kwietnia br. w Kazachstanie przebywała delegacja Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z marszałkiem **Longinem Pastusiakiem** na czele. W związku z 65. rocznicą pierwszych deportacji obywateli polskich do Kazachstanu oraz zbliżającą się 60. rocznicą zwycięstwa nad hitlerowskimi Niemcami, delegacji towarzyszyli zastępca kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych **Jerzy Kozłowski** i radca kierownika Urzędu **Jan P. Sobolewski**.

Przedstawiciele Urzędu, w towarzystwie attaché wojskowego w Kazach-

stanie płk. **Romana Januchty**, uczestniczyli w spotkaniach w Tajynszy, Astanie i Ałmacie z członkami polskich organizacji, władzami Związku Weteranów i pracownikami Departamentu do Spraw Weteranów Ministerstwa Obrony Narodowej Kazachstanu. W trakcie odbytych spotkań i uroczystości kilkudziesięciu weteranów otrzymało Medale „Pro Memoria” za zasługi w utrwalaniu pamięci o ludziach i ich czynach w walce o niepodległość Polski. Wśród wyróżnionych znaleźli się także żołnierze kazachscy, którzy uczestniczyli w walkach na ziemiach Polski.

Na dworcu kolejowym w Tajynszy, ostatniej kazachskiej stacji, do której przybywały pociągi z zesłańcami, polska delegacja złożyła kwiaty, zapaliła znicze przy stojącym nieopodal starym radzieckim parowozie, a następnie wzięła udział w polskim nabożeństwie odprawionym w miejscowym kościele parafialnym. Bardziej oficjalny charakter miało złożenie wieńców przez marszałka **Longina Pastusiaka** i ministra **Jerzego Kozłowskiego** pod pomnikiem Obrońców Ojczyzny w Astanie.

Wizyta przebiegała w ciepłej i przyjaznej atmosferze, członkowie delegacji wyjeżdżali zatem ujęci serdecznością i gościnnością władz kazachskich oraz polskich mieszkańców Kazachstanu.

Jan P. SOBOLEWSKI

Minister Jerzy Kozłowski i Jan P. Sobolewski w Astanie u podnóża pomnika-kurhanu usypanego ku czci ofiar represji radzieckich

Dworzec kolejowy w Tajynszy. Stoją od lewej płk Roman Januchta i minister Jerzy Kozłowski

Biało-czerwone goździki złożone przez polską delegację na peronie dworca w Tajynszy

Stary radziecki parowóz koło dworca w Tajynszy

Polegli w czasie ustanowienia władzy radzieckiej, umarli z głodu i epidemii, rozkułaczeni i niewinnie zabici, zamęczeni w więzieniach... Tablica upamiętniająca ofiary represji radzieckich. Kurhan w Astanie

65. rocznica pierwszych deportacji do Kazachstanu

Wspomnienia z Kazachstanu

Głodne stepy*)

Był rok 1939, kiedy ziemie wschodnie zajęły wojska sowieckie i rozpoczęła się martyrologia Narodu Polskiego. Rok 1940 rozpoczął się zsyłkami na Sybir i do Kazachstanu.

Pierwsza zsyłka leśników i osadników odbyła się 10 lutego 1940 r. W tym czasie w Polsce były silne mrozy. Dużo osób wziętych do transportu nie dojechało do miejsca przeznaczenia i zmarło w drodze. Transporty odbywały się w wagonach towarowych nie opalanych i dlatego najbardziej ucierpiały dzieci, chorzy i starzy. (...)

Wywieziono nas 13 kwietnia 1940 r., a przywieziono do Kazachstanu 14 lub 15 maja. Stacją docelową naszych wagonów towarowych była Aktiubińska obłast, czyli województwo. Stąd, tak jak znajdowaliśmy się w wagonach, zostaliśmy podzieleni na grupy i przydzieleni do pracy w konkretnym rejonie. Jechaliśmy wozami zaprzężonymi w byki. Przewieźli nas do miejsca przeznaczenia, czyli do kołchozów. Droga od Aktiubińska do naszego kołchozu nazywającego się „Oktiabr” wynosiła około 100 km. Jak długo jechaliśmy, tego nie wiem. To, co widzieliśmy, było niewyobrażalne dla Europejczyka.

(...) Ludzie zostali zdani na własny los i opiekę boską, na przeżycie każdego dnia o głodzie i chłodzie. Sybir północny różnił się więc od Kazachstanu klimatem i roślinnością, na Sybirze rosną olbrzymie lasy, jest dużo rzek i jezior, rosną jagody, grzyby i można spotkać dzikie zwierzęta. Kazachstan ma specjalną nazwę – „głodne stepy”.

Drzewa należą tam do rzadkości, wody deszczowe tylko w porach letnich w lipcu i sierpniu w małych strumieniach. W strumykach widać wyschnięte dno pokryte kamieniami. Nie ma w ogóle drzew owocowych, uprawiane są tylko pszenica i proso.

Klimat Kazachstanu jest jakże odmienny. Lata upalne, słupek rtęci dochodzi do 40 stopni, natomiast w zimie dochodzi do minus 40 stopni. Na przykład wiadro zimnej wody wyciągnięte ze studni i przyniesione do domu już pokrywało się lodem. Przez okres 3 lat widziałam tylko jeden deszcz. Studnie bywają prawie w każdej ziemiance, ale korzysta się z tego w zimie, gdyż w zimie bywają zamiecie śnieżne zwane „burany śnieżne” i wtedy nie wychodzi się z domu. Burany śnieżne miały taką siłę, że w odległości 3 metrów od człowieka jeden drugiego nie widział. W zimie ziemianki były zasypane dwumetrowymi zaspami, wejście do ziemianki stanowił tunel.

Ogrzewało się nie drzewem, ale nawozem krowim, mówiąc po polsku – bydlęcym. Nawóz ten był również materiałem budowlanym do wyrobu kurpieży – jest to coś w rodzaju cegieł. Wszystko to było ciężkie do przeżycia i lęk każdego ogarniał, tylko widok stepu kazachstańskiego dawał ukojenie i sprzyjał wszystkim zesłańcom różnych narodowości. Nie baliśmy się nawzajem, los zesłańców był jednakowy dla wszystkich i żyliśmy obok siebie bez

nienawiści. Panem życia i śmierci była władza, która nas pilnowała przy pracy. (...)

W kołchozach pracowali zesłańcy oraz ludzie, którzy tam mieszkali. Kazachstan miał to do siebie, że przebywali tam różni ludzie zesłani z różnych stron świata: Polacy, Ukraińcy, Kirgizi, Gruzini, Tatarzy, Besarabowie, Koreańczycy, Czeccy. Przywilejem zesłańców była ciężka praca, licho płatna i to tylko w formie żywności. (...)

Po trzyipółletnim pobycie w Kazachstanie zarejestrowałam się do pracy na Ukrainie – we wsi Katarynowka, która była zniszczona w czasie działań wojennych. Tu straciłam resztę swojego zdrowia. (...)

5 września 1945 r. o godzinie 17 wróciłam do Polski i pojechałam do Mielca, gdzie mieszkała moja siostra. Dużo zawdzięczam naszym kolejarzom, którzy dopomogli nam wrócić – nie żądając nic za przejazd – gdyż i tak nie miałyśmy czym zapłacić.

Maria KRANC

*) Redakcja zachowała oryginalne brzmienie tekstu.

Tekst nadesłał do Redakcji „Kombatanta” prezes Koła ZBZZIOR WP w Mielcu – Bronisław Kowalczyk z informacją, iż autorka – Maria Kranc poproszona została o napisanie wspomnień ze swego najtragiczniejszego okresu życia z okazji swego jubileuszu 90-lecia.

Bronisława Blukon – prezes Związku Sybiraków w Mielcu – wita przybyłych podczas jubileuszu 90-lecia Marii Kranc. Pierwsza z prawej – córka Marii Kranc. Sama Jubilatka ze względu na chorobę nie mogła przybyć

— 62. rocznica powstania 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki —

Uroczystości przy Pomniku Kościuszkowców w Warszawie

Pamięć o Kościuszkowcach

13 maja 2005 r. przy Pomniku Kościuszkowców w Warszawie odbyła się uroczystość związana z 62. rocznicą powstania 1 Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki. Organizatorami obchodów rocznicy Kościuszkowców były: dowództwo 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. Tadeusza Kościuszki, Warszawski Zarząd Związku Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych oraz Klub Kombatantów 1 Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki.

Na uroczystość stawili się byli Kościuszkowcy. Przybyli także przedstawiciele Związku Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych z prezesem Zarządu Głównego – gen. **Wacławem Szklarskim**; Biura Bezpieczeństwa Narodowego, Ministerstwa Obrony Narodowej, władz wojewódzkich, młodzież i mieszkańcy Warszawy. Obecny był m.in. dowódca Wojsk Lądowych gen. **Edward Pietrzyk**. Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych repre-

zentował dyrektor Departamentu Wojskowego płk **Jan Ozga**. W swoim wystąpieniu dowódca 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej im. T. Kościuszki gen. dyw. **Piotr Czerwiński** przypomniał rodowód 1 Dywizji Piechoty, podkreślając zarazem, że: *pamiętać, to znaczy wyciągać nauki z historii*. Okolicznościowe przemówienie wygłosił także prezes Klubu Kombatantów 1 Dywizji Piechoty **Roman Nogal**, który przypomniał historyczne wydarzenia poprzedzające formowanie się dywizji, podziękował do-

Przemawia prezes Klubu Kościuszkowców Roman Nogal

Miłym akcentem tegorocznego spotkania Kościuszkowców było wręczenie przez kolegów z Klubu wszystkim kombatantkom pięknych pąsowych róż...

wództwu 1 Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej za wspieranie kombatanckiej braci – tych ze Wschodu i tych z Zachodu. Za pamięć o nas weteranach II wojny światowej.

Liczne delegacje złożyły przed Pomnikiem Kościuszkowców wieńce i kwiaty.

Uroczystość zakończyła defilada Kompanii Honorowej wystawionej przez I Warszawską Brygadę Pancerną.

E. D.
Zdjęcia Ewa Dumin

61. rocznica bitwy o Monte Cassino

Zwycięska Karpacka

Przed pomnikiem Bitwy o Monte Cassino w Warszawie 18 maja br. odbyły się uroczystości upamiętniające 61. rocznicę zakończenia walk o Monte Cassino.

Fot. Katarzyna Kępka

Hołd uczestnikom walk o Monte Cassino oddali przedstawiciele władz państwowych, samorządowych, kombatanci i mieszkańcy stolicy. Wieńce na płycie pomnika jako pierwsze złożyły delegacje kombatantów. W imieniu Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych wieńce złożyli zastępca kierownika Urzędu wiceminister **Jerzy Kozłowski** oraz dyrektor Departamentu Wojskowego płk **Jan Ozga**. Ministerstwo Obrony Narodowej reprezentował dyrektor Departamentu Wychowania i Promocji Obronności MON **Krzysztof Sikora**.

Wiceminister Jerzy Kozłowski w swoim wystąpieniu podkreślił bohaterstwo i poświęcenie żołnierzy 2 Korpusu Polskiego, którzy zdobywali klasztorne wzgórze.

Na zakończenie uroczystości przewodniczący Stowarzyszenia by-

łych Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie „Karpaczycy” i uczestnik bitwy o Monte Cassino **Tadeusz Czerkawski**, wspominając walki, przywołał poświęcony tym wydarzeniom wiersz **Remy’ego van Ardena** – żołnierza 6 Pułku Pancernego Dzieci Lwowskich, ciężko rannego pod Piedimonte:

*Pod klasztorem, gdzie stromo
pnie się ścieżka kręta,
Plamiąc krwią własną skały,
zjawiała się znienacka
Poszarpana kulami,
koncertiną pocięta,
Brudna, straszna, okrutna,
zwycięska Karpacka.*

KK

Fot. Katarzyna Kępka

Do koleżanek okresu wojennego – frontowych dróg i Podziemia

W 2005 roku obchodzimy 60. rocznicę zakończenia działań wojennych w Europie – dzień zwycięstwa nad faszyzmem – hitlerowską III Rzeszą. Jesteśmy świadomi współczesnych wydarzeń. Uczestniczymy w honorowaniu rocznic i żegnaniu odchodzących na wieczną wartę koleżanek i kolegów. Wielką rolę w całej naszej historii odgrywały kobiety walczące o niepodległość wszędzie, gdzie była ona zagrożona. Poświęcenie kobiet w walce i trudzie życia żołnierskiego są znane od najdawniejszych czasów.

Symbolem poświęcenia młodego życia dla sprawy wolności i niepodległości naszego kraju była legendarna dziewczyna, opiewana przez naszego Wieszczę jako wódz powstańców 1863 roku – Emilia Plater:

A w 1 Armii WP nasze koleżanki – Aniela Krzywoń i Emilia Gierczak, w Armii Krajowej – Jadwiga Zawadzka, łączniczki podziemia i Powstania Warszawskiego, pełniące służbę wojskową na

wszystkich frontach II wojny światowej wniosły wielki wkład w dzieło pokonania agresji i zniewolenia.

Mamy szczęście i honor wyrazić cześć i serdeczną wdzięczność naszym matkom i koleżankom za oddanie sprawie wolności, uczestnictwo w trudnym okresie pracy po zakończeniu działań wojennych oraz w pracy społecznej. Szczególną cześć oddajemy koleżankom, które aresztowane przeżywały okres okropności w obozach koncentracyjnych i w więzieniach.

I właśnie w tę 60. rocznicę pragnę w imieniu kombatantów i własnym złożyć tą drogą naszym Paniom najserdeczniejsze życzenia zdrowia i pomyślności w rodzinie, szczęścia osobistego i radości.

W naszej męskiej pamięci pozostaniecie na zawsze jako piękne, radosne, kochane i bohaterskie dziewczyny.

Warszawa, maj 2005 r.

Roman NOGAL
Prezes Kościuszkowców

Ustawodawstwo kombatanckie za granicą, podstawowe zagadnienia

Federacja Rosyjska

(148 mln mieszkańców, członek Wspólnoty Niepodległych Państw)

Aktem wiodącym w dziedzinie prawa kombatanckiego jest w Rosji federalna ustawa z 16 grudnia 1994 r. o *weteranach* (o weteranach). Ustawa ta określa uprawnienia przysługujące:

- 1) *weteranom Wojny Ojczyźnianej*, to jest m.in. osobom, które w latach 1941–1945 lub w czasie innych bojowych operacji:
 - walczyły w składzie armii czynnej, w formacjach aparatu bezpieczeństwa, oddziałach partyzanckich lub w organizacjach konspiracyjnych;
 - pełniły służbę na tyłach przez co najmniej 6 miesięcy lub zostały za tę służbę odznaczone medalami ZSRR;
 - były internowane w czasie wojny w portach państw neutralnych, jako marynarze floty handlowej;
 - walczyły w latach 1944–1951 z antyradzieckim podziemiem;
- 2) *weteranom działań wojennych*, to jest osobom, które:
 - brały udział w konfliktach zbrojnych na terenie państw obcych;
 - w okresie 1945–1957 uczestniczyły w rozminowywaniu terytorium ZSRR lub innych państw;
 - w czasie wojny w Afganistanie walczyły w składzie armii czynnej lub w formacjach aparatu bezpieczeństwa albo były pracownikami cywilnych instytucji wykonujących zadania na rzecz wojska;
- 3) *inwalidom wojennym*;
- 4) *członkom rodzin* pozostałych po poległych i zmarłych weteranach;
- 5) *weteranom pracy i służby*.

Załącznik do ustawy zawiera pełny wykaz konfliktów, począwszy od 1918 r., w których uczestniczyli żołnierze radzieccy i rosyjscy. Decyduje on o zakwalifikowaniu weterana do odpowiedniej kategorii uprawnionych.

Głównymi organami sprawującymi opiekę nad weteranami są: Ministerstwo Pracy i Rozwoju Socjalnego (Ministerstwo truda i socialnego rozwitija), Ministerstwo Obrony (Ministerstwo oborony), Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Ministerstwo wnutriennych dzieł) i Federalna Służba

Bezpieczeństwa (Federalnaja służba bezopasnosti). Szczególną pozycję zajmuje tutaj Rosyjski Komitet Organizacyjny „Zwycięstwo” (Rossijskij organizacionnyj komitet „Pabieda”), będący wspólnym organem rządowo-kombatanckim, działającym pod przewodnictwem Prezydenta Rosji. Komitet bezpośrednio uczestniczy w opracowywaniu projektów i programów obchodów rocznic najważniejszych wydarzeń w dziejach Rosji.

W zależności od kategorii osoby uprawnionej odpowiednie zaświadczenia wydają komendy wojskowe, organa Ministerstwa Spraw Zagranicznych lub Federalnej Służby Bezpieczeństwa. W terenie sprawy kombatanckie zostały powierzone lokalnym organom państwowym i samorządowym. Kraje wchodzące w skład Federacji i władze samorządowe mają ponadto prawo do przyznawania weteranom własnych przywilejów.

Rosyjska ustawa kombatancka szczególnie w kategoriach weteranów przyporządkowuje częściowo odrębne katalogi przywilejów i uprawnień. Oprócz stałych dodatków do emerytur i rent inwalidzkich, zwracają tutaj uwagę uprawnienia, których adresatami są głównie osoby młode, powracające z wojny. W ramach pomocy w adaptacji do nowych warunków życia zdemobilizowani żołnierze mają prawo do bezpłatnej nauki zawodu w miejscu zatrudnienia, bezpłatnych kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe, a także przyjęć bez egzaminów do szkół wyższych i średnich. W trakcie samej nauki mogą korzystać ze stypendiów państwowych.

W zakresie opieki zdrowotnej i socjalnej wymieniona ustawa gwarantuje możliwość leczenia w szpitalach dla weteranów, a także pierwszeństwo obsługi w placówkach służby zdrowia i przyjęcia do domów opieki społecznej. Poza kolejnością weterani obsługiwani są również w instytucjach łączności, placówkach kulturalno-oświatowych, sportowo-rekreacyjnych, przy zakupie biletów na wszystkie rodzaje transportu oraz

w przedsiębiorstwach handlu detalicznego i usług dla ludności.

Kombatantom przysługują również 50% ulgi w opłatach za mieszkanie i usługi komunalne oraz prawo do zainstalowania poza kolejnością telefonu.

Z podobnych przywilejów mogą korzystać pozostali po poległych lub zmarłych kombatanckich: niezdolni do pracy rodzice oraz wdowy i wdowcy, którzy nie zawarli powtórnego związku małżeńskiego.

Z dniem 1 stycznia 2005 r. przestały obowiązywać przepisy ustawy o *weteranach* przyznające byłym uczestnikom działań zbrojnych zniżki lub zwolnienia w opłatach m.in. za leki na recepty oraz przejazdu środkami komunikacji autobusowej, kolejowej, lotniczej i wodnej. Wspomniane przywileje ustawodawca rosyjski zastąpił zróżnicowanymi dodatkami kompensacyjnymi do rent i emerytur, wynoszącymi od 600 do 2000 rubli miesięcznie (ok. 65–220 zł).

Rosyjska ustawa kombatancka w zasadzie nie zawiera przepisów dających podstawę do pozbawiania weterana posiadanych uprawnień.

Znaczącym elementem rosyjskiego prawa kombatanckiego jest również ustawa z 18 października 1991 r. o *rehabilitacji ofiar represji politycznych* (o *reabilitacji żertw političeskich represij*). Jej adresatami są osoby, które były:

- pozbawione wolności i osadzone w więzieniach, łagrach lub zakładach psychiatrycznych;
- deportowane na przymusowe osiedlenie.

Wszyscy beneficjenci tej ustawy mają możliwość korzystania z przywilejów podobnych do posiadanych przez weteranów. Ponadto ofiary najcięższych represji otrzymują dodatkowo jednorazowe odszkodowania, nie wyższe jednak niż 10 000 rubli (ok. 1100 zł).

Rosyjscy kombatancki i rezerwiści zrzeszeni są w Ogólnorosyjskiej Społecznej Organizacji Kombatantów Wojennych i Weteranów Służby Wojskowej, Międzynarodowym Związku Zrzeszeń Społecznych Weteranów Służby Pogranicza, Rosyjskim Związku Weteranów Afganistanu i Rosyjskim Stowarzyszeniu „Armia i Kultura”.

Jan P. SOBOLEWSKI

– Z życia polskich kombatantów za granicą –

Białoruś

Spotkanie z weteranami w siedzibie Ambasady Polskiej w Mińsku

5 maja br. w siedzibie Ambasady Polskiej w Mińsku odbyło się uroczyste spotkanie z weteranami z naszego okręgu konsularnego z okazji 60. rocznicy zakończenia II wojny światowej. Głównym punktem programu było wręczenie dziewięciu Medali „Pro Memoria” za utrwalanie pamięci o ludziach i ich czynach w walce o niepodległość Polski. Wśród odznaczonych byli m.in.: ppor. **Jan Hajkowicz**, jedyny żyjący w naszym okręgu konsularnym westerplaczyk, ppor. **Sergiusz Kurasz** – kadet Szkoły Podchorążych dla Małoletnich w Śremie, uczestnik kampanii wrześniowej, więzień NKWD w Ostaszkanie, **Aleksander Zubrycki**, emerytowany doktor nauk medycznych, autor ponad 80 obrazów wykonanych z okruszków szkła witrażowego, przedstawiających miejsca pamięci narodowej związane z polską martyrologią i historią na Białorusi.

Ponadto odznaczeni zostali:

Jerzy Grzybowski – młody białoruski historyk, badający udział polskich obywateli białoruskiego pochodzenia w polskich regularnych formacjach wojskowych na Zachodzie;

Włodzimierz Macewiło – kombatant WP, uczestnik kampanii wrześniowej 1939 r.;

Adam Orliński – kombatant LWP, działacz polonijny z Mozyrza;

ppor. **Antoni Zwierzyński** – kombatant LWP, działacz polonijny z Iwieńca;

Regina Ostrouch – emerytowana nauczycielka języka polskiego, prowadząca w czasie okupacji niemieckiej tajne nauczanie;

„Dom Polski” w Brasławiu – najprężniej działająca placówka polonijna w naszym okręgu konsularnym, kultywująca tradycje niepodległościowe, opiekująca się miejscami pamięci narodowej.

*

W ramach obchodów 60. rocznicy zakończenia II wojny światowej, w dniach 7–10 maja 2005 r. pracownicy Ambasady Polskiej w Mińsku i attaché wojskowi odwiedzili miejsca pamięci narodowej związane z działaniami wojennymi. Wraz z miejscowymi Polakami zapalili znicze i złożyli kwiaty na grobach poległych żołnierzy Armii Krajowej (w Rakowie, Iwieńcu, Starzynkach, Kamieniu – rejon Wołożyn i Nalibokach – rej. Stołpce, Naroczy – rej. Miadziel, oraz Miłaszach – rej. Brasław), ludowego Wojska Polskiego – pod Lenino, a także w Czerwieni, gdzie upamiętniono tysiące pomordowanych w 1942 r. Polaków.

Oprac. Anna KOSTIENIEWICZ

Siedzą od prawej: Taida – Zuzanna Okuniewicz, Regina Ostrouch, Mikołaj Stankiewicz, Włodzimierz Macewiło, Władysław Kalczyński. Stoją od prawej: ppor. Antoni Zwierzyński, Jan Koldo, ppłk Paweł Rowiński – zastępca attaché wojskowego, ppor. Sergiusz Kurasz, Edward Bielkiewicz, Adam Orliński, płk Marek Szymański – attaché wojskowy, Andrzej Buczak – kierownik Wydziału Konsularnego, Tadeusz Pawlak – Ambasador RP w Mińsku, Jerzy Oprychowski, Władysław (syn) Kalczyński, Aleksander Zubrycki

Kalendarium kombatantkie

11 stycznia we Lwowie Organizacja Polskich Kombatantów Wojny 1939–1945 miasta Lwowa zorganizowała spotkanie opłatkowe dla członków środowiska. Świąteczny opłatek pobłogostawił o. Aleksander Litwiniuk, proboszcz kościoła św. Antoniego. W spotkaniu uczestniczył wicekonsul Marek Maluchnik, który życzył obecnym wszystkiego najlepszego i satysfakcji w pracy społecznej.

21 stycznia w Krakowie obchodzono 142. rocznicę wybuchu Powstania Styczniowego. W uroczystości zorganizowanej przed pomnikiem Powstańców Styczniowych na Cmentarzu Rakowickim wzięły udział delegacje ZIW RP i innych organizacji kombatantkich, przedstawiciele władz samorządowych i Wojska Polskiego, uczniowie szkół krakowskich oraz poczty sztandarowe. Prezes Zarządu Okręgowego ZIW RP Antoni Fugiel przedstawił krótki rys historyczny na temat przebiegu walk powstańczych, a następnie zapalono znicze oraz złożono wieńce i kwiaty.

21 stycznia w Poznaniu, w Cytadeli, więźniowie hitlerowskich obozów koncentracyjnych z przewodniczącym środowiska Eugeniuszem Śliwińskim oraz delegacją młodzieży ze Szkoły Podstawowej nr 9 im. dr. Franciszka Witaszka wraz z nauczycielką Dorotą Ciszewską zapalili znicze na grobach bezimiennych więźniów obozów koncentracyjnych, Domu Gestapo, Fortu VII, Żabikowa i grobach Witaszkowców.

25 stycznia w Grodkowie podczas spotkania opłatkowego zorganizowanego przez grodkowską sekcję Niezależnego Ruchu Kombatantów Armii Krajowej zostały wręczone nominacje na stopień sierżanta. Zgromadzeni na spotkaniu członkowie sekcji wysłuchali sprawozdania Zarządu z działalności w 2004 r. i udzieliłi mu absolutorium.

26 stycznia w Koszalinie odbyło się spotkanie noworoczne miejscowego oddziału Stowarzyszenia Szarych Szeregów, które prowadził prezes Jerzy Leonowicz. Po przedstawieniu sprawozdania z działalności oddziału w 2004 r., miała miejsce ożywiona dyskusja na temat sytuacji socjalnej i zdrowotnej kombatantów. Zebrani złożyli sobie życzenia noworoczne, a następnie wspólnie śpiewano pieśni harcerskie i żołnierskie.

27 stycznia w Warszawie, w Muzeum Jana Pawła II, odbyła się promocja książki Lynne Olson i Stanleya Clouda „Sprawa honoru. Dywizjon 303 Kościuszkowski. Zapomniani bohaterowie II wojny światowej”.

10 lutego w Kętrzynie, w Sali Rycerskiej zamku, odbyła się uroczystość z okazji 65. rocznicy pierwszej deportacji Polaków na Sybir. Gospodarzami byli prezes Zarządu Głównego Związku Sybiraków Regionu Warmińsko-Mazurskiego Kazimierz Baczewski i burmistrz miasta Krzysztof Hećman. Krzyżem Zesłańców Sybiru zostało odznaczonych 75 Sybiraków. Część artystyczną przygotował Zespół „Złota jesień”.

Oprac. KK

Obrady „Baszty”

4 kwietnia br. w Centrum Konferencyjnym MON w Warszawie odbyło się IX/IV Walne Zebranie Środowiska Żołnierzy Pułku Armii Krajowej „Baszta” i Innych Mokotowskich Oddziałów Powstańców.

W spotkaniu uczestniczyli: kierownik Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych minister **Jan Turski**, kanclerz Kapituły Orderu Wojennego Virtuti Militari gen. bryg. **Stanisław Nałęcz-Komornicki**, członkowie Kapituły: płk **Stefan Starba-Bałuk**, prezes Związku Powstańców Warszawskich gen. bryg. **Zbigniew Ścibor-Rylski** oraz kombatanci „basztowcy” z zagranicy.

Po wprowadzeniu sztandarów uczestnicy uczcili minutą ciszy pamięć zmarłego Papieża Jana Pawła II.

Kanclerz Kapituły Orderu Wojennego Virtuti Militari gen. bryg. **Stanisław Nałęcz-Komornicki** wręcza **Alicji Karlikowskiej** Brązowy Krzyż Zastugi z Mieczami

Minister **Jan Turski** wręczył kilkunastu członkom stowarzyszenia Medale „Pro Memoria”. Medalem zostało wyróżnione także samo Środowisko. Dzieścię osób otrzymało godność członka honorowego Środowiska.

Po wystąpieniach gości przedstawione zostały: sprawozdanie Zarządu z minionej kadencji oraz plan działania na lata następne. Prezesem Zarządu Środowiska został wybrany ponownie **Wojciech Militz**.

W Muzeum Wojska Polskiego

Spotkanie środowisk kombatanckich

W Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie 12 maja br. w ramach obchodów 60. rocznicy zakończenia II wojny światowej odbyło się spotkanie środowisk kombatanckich.

W spotkaniu wzięli udział: marszałek Senatu **Longin Patusiak**, dyrektor Departamentu Wojskowego Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjo-

Gen. **Edward Dysko** (z lewej) składa gratulacje plk. dr. **Aleksandrowi Mazurowi**

nowanych płk **Jan Ozga**, prezes Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych gen. **Wacław Szklarski**, prezes Stowarzyszenia Kawalerów Orderu Wojennego Krzyża Grunwaldu gen. **Edward Dysko**, prezes Stowarzyszenia Kawalerów Orderu Wojennego Virtuti Militari **Henryk Adamowicz** oraz licznie zgromadzeni kombatanci.

Zostały wygłoszone okolicznościowe referaty dotyczące wkładu Polski w zwycięstwo oraz udziału jednostek Wojska Polskiego w szturmie Berlina, a następnie kmdr **Henryk Leopold Kalinowski** odczytał list, który marszałek Sejmu **Włodzimierz Cimoszewicz** skierował do uczestników spotkania.

Wręczono odznaczenia i medale. Medal „Pro Memoria” otrzymał płk dr **Aleksander Mazur**, autor monografii historycznej „Order Krzyża Grunwaldu”, która została zaprezentowana w czasie spotkania.

Nasi wspaniali Stulatkowie

111 urodziny płk. Jerzego Pajączkowskiego

Pułkownik **Jerzy Pajączkowski** urodził się w 1894 r. we Lwowie. Podczas studiów w Wiedniu w 1915 r. został powołany do piechoty wojska austriackiego. W 1916 r. w stopniu sierżanta walczył w Albanii przeciwko włoskiej armii. W 1918 r. kilka miesięcy przebywał w niewoli.

Do Polski wrócił z armią gen. **Józefa Hallera** i w stopniu porucznika przyjął służbę w dywizji piechoty. Uczestniczył w wojnie polsko-sowieckiej 1920–1921.

Po klęsce wrześniowej 1939 r. dotarł do Francji przez Rumunię. 25 czerwca 1940 r. odpłynął z portu St. Jean de Luz na frachtowcu, kilka dni później przybył do Plymouth. Po zgrupowaniu wojska polskiego w Szkocji przeniósł się do Perth, gdzie pracował jako komendant polskiego garnizonu. Od 1943 r. do końca wojny tłumaczył w Edynburgu brytyjskie regulaminy i obwieszczenia dla Wojska Polskiego. W 1964 r. po zatwierdzeniu przez gen. **Władysława Andersa** otrzymał stopień pułkownika Wojska Polskiego. Jest jednym z założycieli „Koła Wiedzy Wojskowej”.

Marek STRACZYŃSKI
Szanownemu Jubilatowi najlepsze życzenia składa Redakcja „Kombatanta”!

Informujemy

Nowy przewodniczący

Zarząd Główny Stowarzyszenia Szarych Szeregów uprzejmie informuje, że podczas Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Delegatów Stowarzyszenia Szarych Szeregów na funkcję przewodniczącego Zarządu Głównego został powołany **Leszek Kołacz**. Funkcję zastępców przewodniczącego pełnią – **Jerzy Jabrzemski**, **Janusz Stępkowski** oraz **Zbigniew Kozaczek**, sekretarza generalnego – **Konrad Karpiński**, skarbnika – **Marian Szczęśniak**.

REDAKCJA: 00-926 Warszawa, ul. Wspólna 2/4
REDAGUJE ZESPÓŁ: **Ewa Dumin** (red. nacz.), **Katarzyna Kępka**
stała współpraca **prof. Adam Dobroński**
PRENUMERATA I KOLPORTAŻ: **Andrzej Sosiński (661 86 67)**

WYDAWCA: **Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych**

ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa, tel. redakcji 661 87 05, fax 661 87 45, centr. 661 81 11, tel. informacji 661 81 29, 661 87 40

Adres internetowy: <http://www.udskior.gov.pl>, e-mail: kombatant@udskior.gov.pl

W 2005 r. egzemplarz „Kombatanta” kosztuje 2,50 zł, a cena prenumeraty rocznej wraz z kosztem wysyłki – 30 zł. Prenumerata ze zleceniem dostawy za granicę pocztą lotniczą kosztuje 24 USD lub równowartość tej kwoty (mogą być czeki). Wpłaty na prenumeratę należy dokonywać na konto: Urząd ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa, numer konta: NBP Oddział Okręgowy Warszawa 031010100050472231000000.

Redakcja zastrzega sobie prawo dokonywania zmian i skrótów w nadsyłanych materiałach. Materiały powinny być czytelne, podpisane pełnym imieniem i nazwiskiem autora oraz zawierać jego prywatny adres, ewentualnie telefon. Artykułów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Rubryka „Poszukujemy” jest bezpłatna. Nakład 4000 egz.

60. rocznica „Procesu Moskiewskiego”

Fot. Maciej Krokos

Kombatanci licznie uczestniczyli w uroczystości

Fot. Hubert Bronowicz

Wieniec od Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych złożył wiceminister Jerzy Kozłowski w asyście płk. Mirosława Sułaja

Pamięci gen. Stefana Roweckiego „Grota” oraz 16 przywódców Polskiego Państwa Podziemnego

W dniach 10, 11, 12 czerwca 2005 r. w Warszawie i Pruszkowie odbyły się uroczystości związane z 60. rocznicą aresztowania przez władze sowieckie 16 przywódców Polskiego Państwa Podziemnego oraz likwidacji jego struktur organizacyjnych. Honorowy patronat nad uroczystościami objął były Prezydent RP na Uchodźstwie Ryszard Kaczorowski.

Sześciometrowy pomnik przedstawiający generała **Stefana Roweckiego „Grota”** w płaszczu i rogatywce stanął u zbiegu Al. Ujazdowskich i ul. Chopina. Podczas sobotniej (11 czerwca br.) uroczystości odsłonięcia pomnika dowódcy AK odczytany został specjalny list byłego Prezydenta RP na Uchodźstwie **Ryszarda Kaczorowskiego** (w tym czasie przebywał we Francji na obchodach 65. rocznicy bitwy 1 Dywizji Grenadierów pod Lagarde i Dieuz), który przypominał, że *dzisiejsze święto jest także hołdem dla wszystkich obywateli państwa polskiego, którzy prowadzili walkę przeciw niemieckiej i sowieckiej przemocy i w tej walce zginęli.*

O ogromnych zasługach gen. „Grota” w tworzeniu Polskiego Państwa Podziemnego i Związku Walki Zbrojnej, przekształconego w Armię Krajową, mówił w swoim wystąpieniu prezydent Warszawy **Lech Kaczyński**. Po poświęceniu przez Prymasa Polski kardynała **Józefa Glempa**, przed pomnikiem złożono kwiaty i zapalono znicze.

Po zakończeniu uroczystości uczestnicy przemarszerowali przed pomnik Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej, gdzie odbył się Apel Poległych, którym uczczono pamięć bo-

haterów II wojny światowej, szczególnie zaś upamiętniono szesnastu przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, aresztowanych i wywiezionych do Moskwy w 1945 r., gdzie następnie zostali skazani w haniebnym „procesie szesnastu”. Prezes Federacji Stowarzyszeń Weteranów Walk o Niepodległość oraz Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej – płk **Stanisław Karolkiewicz** w swoim przemówieniu zawarł przesłanie – skierowane zwłaszcza do młodzieży – by zachowana została pamięć o tamtych trudnych czasach.

Następnego dnia, w niedzielę 12 czerwca, odbyły się także uroczystości w Pruszkowie, gdzie przed sześćdziesięciu laty – pod pretekstem zaproszenia na rozmowy polityczne, z gwarancją pełnej nietykalności – NKWD podstępnie wciągnęło w pułapkę szesnastu przywódców Polski Podziemnej.

Uroczystości związane z obchodami rocznicy poprzedziła w piątek 10 czerwca br. Msza św. w Katedrze Polowej Wojska Polskiego, której przewodniczył Biskup Polowy WP **Tadeusz Płóski** – w intencji zmarłych i żyjących członków Polskiego Państwa Podziemnego oraz Armii Krajowej.

Oprac. Ewa DUMIN

Fot. Hubert Bronowicz

Proces szesnastu przywódców Polskiego Państwa Podziemnego toczył się w Moskwie od 18 do 21 czerwca 1945 r. Kadr z filmu dokumentalnego „Szesnastu” Włodzimierza Dusiewiczza

Fot. Hubert Bronowicz

Przed pomnikiem Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej przemawiał prezes ŚZZAK Stanisław Karolkiewicz

Fot. Zbigniew Ratyński

Po uroczystościach w Pruszkowie. Od lewej: Maciej Krokos – prezes Stowarzyszenia Polskich Kombatantów Obrońców Ojczyzny, dr Józef Rell – przewodniczący Komisji Historycznej ŚZZAK, Wojciech Barański – wiceprezes Światowego Związku Żołnierzy AK. Pierwszy z prawej: Jan Kreuzsch – rzecznik prasowy Okręgu Warszawskiego ŚZZAK

Kapliczka-Pomnik na Wykusie. Wartę honorową zaciągnęli harcerze, policjanci i strzelcy

Wąchock, Wykus – 11,12 czerwca 2005 r.

Wykus '2005

Uroczysko Wykus z jego Kapliczką-Pomnikiem stało się miejscem corocznych, czerwcowych, coraz liczniejszych patriotycznych spotkań polskiego społeczeństwa, a szczególnie braci akowskiej.

Wykus jest wzgórzem w kompleksie lasów siekierskich między miastami Bodzentyn – Suchedniów – Skarżysko – Wąchock. Tam toczyły się najcięższe walki zaczepno-obronne Zgrupowań „Ponurego” i „Nurta”, tam odbywały się ich koncentracje, tam było też miejsce biwakowania.

15 października 1957 r. to data powstania Środowiska Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej PONURY-NURT. Wtedy to została poświęcona Kapliczka na Wykusie. Od tej pory – podczas rocznicowych uroczystości (16 czerwca 1944 r. poległ w walce na Nowogródzczyźnie Komendant „Ponury”) – przed Kapliczką odprawiana jest Polowa Msza św. w intencji mjr. „Nurta” i Jego Żołnierzy. Podczas uroczystości odbywa się ślubowanie studentów Wyższej Szkoły Handlowej z Kielc, odznaczanie funkcjonariuszy policji. W 2002 r. miała miejsce pierwsza dekoracja świętokrzyskiego policjanta Odznaką Zasługi im. mjr. Jana Piwnika „Ponurego”. Policja Świętokrzyska nosi Jego imię.

Po Apelu Poległych i złożeniu kwiatów – spotkanie kończy harcerskie ognisko na Polanie.

Następnego dnia, w niedzielę 12 czerwca – jak co roku – na rynku w Wąchocku celebrowana jest uroczysta Msza św. Polowa przed klasztorem oo. Cystersów, po której wszyscy uczestnicy udają się przed pomnik Komendanta „Ponurego” (wzniesiony w czerwcu 1984 r.), gdzie oddają hołd bohaterowi Kielecczyzny.

Zdzisław RACHTAN „Halny”

Fot. Archiwum Środowiska Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich PONURY-NURT

Msza Polowa na Wykusie

Jerzy Starostecki odznacza Złotym Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej naczelnego dyrektora Lasów Suchedniowskich – Zdzisława Jankowskiego

Kompania Policji Świętokrzyskiej ze sztandarem. W głębi – kombatantkie poczty sztandarowe

Od 1997 r. podczas Mszy św. studenci pierwszego roku Wyższej Szkoły Handlowej (wydział Administracja Systemami Bezpieczeństwa) w Kielcach składają przyrzeczenie – jest to swoista immatrykulacja – w obecności Ordynariusza Diecezji Radomskiej bp. Zygmunta Zimowskiego

